

PSYCHOLOGY

HLAWHTLINNA THURUK

V.L. ZAIKIMA

Mizoram State Library

7745

MIZORAM STATE LIBRARY

Date of Issue

Due Date

Date of Issue

Due Date

30374
15/11/25

N B.:- Book lost, defaced or injured in any way shall have to be replaced by the borrower.

*Ka hlawhtlinna thuruk vawngtu,
ka•nu leh ka pate nghilh loh nan.*

Psychology

HLAWHTLINNA THURUK

V.L. Zaikima

State Library		Mizoram State Library	
Accession	7745		
Date	14		
Supplier	307-		
Price			

PUBLISHED
BY
LENGCHHAWN PRESS

COPYRIGHT RESERVED

MIZORAM STATE LIBRARY

Acc. No 7745
Acc. by ngura
Class.by _____
Cata by Meda
Sub.Heading by _____
Transcribed by _____
Location No _____

FIRST EDITION — 1985
SECOND EDITION — 1991
COPIES — 2,000

MANUFACTURED IN INDIA

PRINTED AT
THE LENGCHHAWN PRESS
BETHEL HOUSE, KHATLA
AIZAW — 796001, MIZORAM.

THU MHARUAI

Lehkhabyte hi chi thum chi li laia then theih niin a lang a. A then chu ngaihnawm tak, chhiar atan tha lem lo, a then chu ngaihnawm leh chhiar muan tak, chawp leh chilha chhawr maina awm lem lo; thenkhat leh chu tha tak si, chhiar nuam lo leh ngaihnawm vak lote a ni. Thenkhat dang erawh chu ngaihnawm si, chhiar nuam bawk si, chawp leh chilha chhawr nghal mai theih chi a ni thung.

Kan ramah hian hman chawp nghal theih lehkhabu, chhiar nuam si, ngaihnawm bawk si hi kan la tla-chham hle mai a. He 'Hlawhtlinna Thuruk' bu V.L.Zaikima M A. (Social Work) ziaak hi tum hnih ka chhiar chhuak a. Hman chawp theih bu, chhiar nuam si, ngaihnawm bawk si pawl zinga mi niin ka hria a. A ziaaktu hi Social Life lama mi tui mi leh chutiang lam zir mi a ni bawk a, a lehkhabu siam hi tha ka tiin ka fak ngawt mai. Mi tinina chhiar atan ka it tak meuh va. Phek 66-naa tihlan '...tumah mahni thua sual an awm lo...' a tih ang hian, mi tam zawk hi chuan hlawhtlin kan dubin mi puitling leh zahawm nihte duh ve mah ila, a kawng kan hre lo va, duh loh tawp dinhmunah kan din phah a ni.

He lehkhabu te tak te hi chutiang lama kan harsat-na su kiang (solve) thei a ni tih, a chhiartu apiang-in an phat ka ring lo.

K. Saibela.

ZIANTU THUNMA

Khawvel mi zawng, zawng hian buaipui kan nei a, kan dam chung, bun tawi tê hi buai reng reng kan hmang ral thin. Mi thenkhat chuan hmingthanna an buaipui a, thil ropui tak an ti a. Thenkhat chuan sum leh pai an buaipui a, sum tam tak an nei a. Thenkhat chuan thiamna an buaipui a, degree tha tak mai an nei a.....Mahse, khawiah nge hlawhtlinna thuruk a awm a, engtin nge kan man ang?

He lehkhahu tê reuh tê hi HLAHWHTLINNA THURUK tiin a hming ka phuah a, hlawhtlinna awmzia leh hlawhtlinna thuruk man dan min kawhhmuh tura, buatsaih a ni a; duhthusam tling pha lo pawh ni se duhthu ka samna zawng a ni phawt mai. A bu chhuak hmasa aiin milem tha zawk leh a kawm mawi zawk hman a ni a, thu thenkhat belh a nih bakah a jawngkam pawh siamrem a ni bawk.

A bu hmasa chhiartute zinga mi tam takin tha an tih thu min hrilh a, an chungah ka lawm tak zet a ni. Hlawhtlinna thuruk man duha min dawrtute tun hnai thlenga an la awm avangin lawmawm ka ti a. Chhut hnihna tih chhuah a ni hi ka tan chuan hlawhtlinna a tling tak meuh mai. Chhiartu zawng zawngin hlawhtlinna thuruk an man theih nan ka duhsakna sang ber ka hlan nawn leh e.

Dated Aizawl
1st August, 1991

V.L. Zaikima
'Bethel House'
Khatla, Aizawl, Mizoram

A C H H U N G A T H U A W M

Bung Thupui	Phek
1. Ngaihdan 	1
2. Mumang 	2
3. Kan dinhmun 	7
4. Kan mizia (Naupang zia) 	12
5. Naupang enkawl dan 	33
6. Kan mizia (Patling zia) 	44
7. Kan Mizia (Puitling zia) 	53
8. Indawr dan 	62
9. Zu 	73
10. Sex Education 	76
11. Hnehna nun 	83
12. Mi hlawhtling 	89
13. Mi hlawhchham 	94
14. Mahni nih ang taka nih 	98
15. I nih ang takin ni rawh 	104
16. Engmahlo atangin 	112
17. Eng mi nge maw ka nih le ? 	122
18. Kristaah 	125
19. Engtin nge kan man ang 	128

1

NGAIHDAN

Ngaihdañ hian kan nun leh kan thiltih a thunun nasa em em a. Kan inngaihdañ te, khawvel kan ngaihdañ leh kan bul vela thil kan ngaihdante hi a pawimawh zualte chu a ni a. Kan nute chu tha tak leh ngilnei tak niin kan ngai ber a, kan pate chu khich tak leh dik tak niin kan ngai thin. Kan nute chu derthawngin hmel chhe tak ni mah se mumang lamah chuan chak tak leh hmel tha tak angin kan hmu thin. Kan pate chu sual tak pawh ni se kan mumang lamah tha tak maiin kan hmu thin a, hei hian kan nu leh pate chung a, kan ngaihdañ put hmang a tichiang em em a ni

Mahni insitna hian min phuarbet nasa thei em em a. Chuvangin mi tam tak chuan miter tha an tih thu an hiatin pawm harsa an ti a, an rilru tak tak ni theiin an ring lo Mahse tha lova an ngaih thu hriat erawh chu hrehawm an ti em em thin. A chhe zawng leh a tha zawngin mahni chungchangah ngaihdan kan nei vek a, kan ngaihdañ chu min kaihruaitu a ni thin. Ngaihdañ thak danglam hi harsa kan ti

em em thin Kan inhnial changte pawhin kan sa phat a, kan thin a rim so. Hei hi kan ngaihdan sawh-sawn kan hreh vang leh kan ngaihdan anga din kan tum ruh em vang a ni.

Horace Volk chu naupang a ni a, a pa a hlau em em mai a. A pa kiangah chuan a ngaihdan pawh a sawi tha ngam lo va, a rilru lama buaina dang a neih bawk avangin tawng hlei thei lovin a phun sep sep thei chauh ta mai a. Rilru lama mi thiam tak pakhat chuan a tihap ta a. a tawng theih phah ta a. A enkawl zui ta zel a, mi pangngai angin a awm leh thei ta a ni. A rilru leh a ngaihdan chep tak mai chuan a phuarbet a, tawng hlei thei lovin a awm ta der mai a ni. Ngaihdan tha lo leh rilru zalen lovin min thunun a, min tihchhiat dan hi sawi mai aiin a rapthlak zawk a ni.

Helen Keller-i chu tawngtheilo, bengngawng, mitdel bawk a ni a. "Ka tawng thei tur a ni .." a ti ve tlat mai a, theihtawp chhuahin tan a la sauh sauh va, a tawng thei ta a. Lehkha a zir a, tha takin B A. (Hons) a passed a, lehkhahu tha tak tak a zia a ni. British Prime Minister, Disraeli pawh nep taka awm tur niin a inggai lo va, a tum ang ngeiin khawvel pum puia mi ropui tak a ni ta hial a. Kan ngaihdan hian a chhe lam leh a tha lamah namen lovin awmia a nei a, kan ngaihdan hian min thunun tlat a ni.

2

MUMANG

Mumang hi'mang neitu nen inzawmna awmin an chhui. Mi nung kan nih rawn tichiangtu a ni. Mumanga kan hmuhte hi keimahni zia te, kan dinhmun te, kan awmdan te, kan nihphungte leh kan suanguahnate a ni a. Mumang awmzia hre tur chuan mumanga kan thil hmuh kha mahni anga chanin kan nunah eng thu nge a sawi ngaihtuah a ngai a.

Pa pakhat hian a mumangah dawhkan lian pui a hmu fo mai a. Psychiatrist pakhat chuan a mumanga a dawhkan hmuh anga inchan turin a ngen a. "A âthlâk lutuk ! Dawhkan awzâwng ka ni lo..." tiin tan a khawh nasa ta mai a. Mahse, dawhkan anga inchan tur chuan a thlem thlu thei ta a, ama chanchin a sawitir ta a. "Dawhkan lian pui ka ni a. Miin an bungraw dah nan min hmang thin a. Ka chungah thil tam tak an dah a, an tiang êr ûr mai a. Lehkha zia k nânte min hmang a, an pente chuan min khâwng thin a. Min hmang

nasa em em mai a, engmah ti thei lovin ka awm phah a, kal pawh ka kal sawn hlei thei lo ..” tiin a sawi ta t̃euh mai a. Eng emaw hnu chuan, “E khai chu chu keimah ngei hi ka lo ni reng mai a ! Dawhkan ang maia mi hmanruaa t̃angin ka khawsa a. Keima thua engmah tithei lovin mi dang zai ngai reng rengin ka awm t̃hin a lo ni...” tiin a inhmuchhuak ta der mai a.

Ni khat chu pangang ka hmu a. Ni danga hlau ngai lēm lo khan ka hlau tlat mai a. Ka hmuh phat chuan ka tirila manin ka t̃im uai mai a. Mahse, ka tihlum a, ka kalsan leh ta a. Zannah chuan mumang ka nei a. Ka mumangah chuan thing zâr hnuajah ka awm a. Ka chung lam ka en chuan a zârah te chuan pangangan lo tam mai a, min rawn far ang tih hlauvin ka t̃im ta uai uai mai a. Ka t̃hanbarh chuan ka mumang awmzia ka chhui thuai a. A hma nia pangang ka hmuh tuma ka t̃im uai mai kha ka hre chhuak a. Pangang ka hmuha ka hlauhna kha ka mumangah a lo lang a ni tih ka hre chhuak ta a ni. Pangang ka hlauhna kha reh ta mai angin lang mah se, ka ilru chhungah chuan a lo la reh lo a lo ni reng mai.

Mumangah kan hmah tawh, ram nuam em em mai kan hmu niin kan bria a. Mahse, chutiang chu a tak tak chuan kan la t̃imu si lo va. Kan naupan laia kan suangtuahna khawvel kan fang nawn leh a ni t̃hin. Naupan t̃lain mumangah kan t̃hlawk duai duai t̃hin a. Hei pawh hi dutihusam kan mangphan

mai a lo ni. I mumanga hmun fianrial i hmuñ
fo chuan i nun khawhar lai kha hmuñ chhuah tum
ang che. I mumanga mi luhlul tak mai i hmuñ fo
chuan i luhlulzia kha hmuñ chhuah tum ang che.

Mumang tamna apiangah buaina a tam. Kan mu-
mang a buai dan ang bawkin kan rilru a buai a.
Kan mumanga hlauhlawp leh thlabara kan khawsak
thin lai hi chuan rilru lamah buaina lian tak kan
nei a ni thin. Harh fima kan tih ngam loh thil tam
tak chu mumang lamah kan ti ngam thin. Mumang
hi hlimthla, a der, inbumna leh a lem a tih theih bawk.

Kan muthilh hian kan chhia leh tha hriatna leh dik
leh tha ngaih pawimawhnate hi an muhil ve thin a.
Mahse, tisa chäkna leh duhtusam anga khawsak
duhna zia erawh chu a harh kar mai a, zalen tak
maiin a duh dan angin a khawsa ta thin a ni. Mu-
mang hi chu a tak tak ni lovin a lem a ni a. A
chhan chu a tak tak anga mumang kan neih chuan
kan chhia leh tha hriatna leh tha leh dik ngaih
pawimawhna ziate kha an thangharh mai dawn a.
Chuvang chuan kan than harh mai loh nan keimahnia
ze pakhat, tisa chäkna leh duh ang anga khawsak
duhna chuan a lem anga chantirin kan ze dangte chu
a bem ta thin a ni.

Pa pakhat chuan zing dar ngaa tih tur pawimawh
tak mai a neih avangin a sana chu zing dar ngaa
chiri turin a herh a, a lu bul marah a hūng ta a.
Zing dar ngaa chuan a chiri hlak hlak ta mai a.

Mahse, khua a vawt em em mai a, mut a la nyam hle a ni. Tui tak maia la mut veng veng chu a khamawm loh hle a. Chuvang chuan a chhia leh tha hriatna leh dik leh tha ngaih pawimawhna ziate chu a duh dana a khawsak theih nan bum a tul a. Sana chiri chu biak in dar ri vul vul angin a ngai a, a naupan laja a nu nena biak ina an inkhawm laite chu a mumang lamah chuan a hmu a. Hlim tak maiin biak in panin a nu bana vuanin a kal a. Tichuan, sana chiri chuan a tiharh ta lo a ni. Sana chiri kha a tak taka hriat a nih chuan a chhia leh tha hriatna khan than harh a duh miao mai a, a mut tui lai kha a thang harh mai dawn a. Chuvang chuan a chhia leh tha hriatna bum nan mumang a nei ta a ni.

Engpawhnise, mumang hian awmzia a nei ngei a ni tih chu kan hre ta a. Mi dang mumang awmzia hriata hriih chu a tangkai lutuk lo. Kan mumang chhuia keimahnia awmzia a nei dan kan hriatchhuah hi thil pawimawh tak leh tangkai tak chu a ni. I mumanga i thil hmuh reng reng kha awmze nei vek an ni a. A mal malin nangmah anga inchanin i nuna an thusawi duh hriat tum thin la, a awmzia i hriat theih chuan kawng tam takin i mumang chu i chhawr tangkai thei dawn a ni. Nangma ze ril, nangma nihna dik takte chhuichhuah nan i mumang chu malsawmaa chantir theih a ni.

3

KAN DINHMUN

Kan thluak hian hna pawimawh tak tak pathum a thawk a—

*A chhinchhiah a,
A hre chhuak leh a;
A tinung thar leh thin.*

Mahse, kan thil hriat leh chhinchhiah zawng zawngte chu kan hre chhuak leh vek thei lo va, kan tinung thar leh vek hlei thei lo. Kan thluak chuan hre chhuakin tinung thar leh vek thei lo mah se, kan thil hriat leh kan thil tawnte chuan kan nunah awm-zia an nei thûk em em a ni.

Kum hnih emaw, kum thum emaw a nihin nausen chuan ngaihndan a siam a, a sawhngghet thuai thin. Nausen ngaihndan siam hmasak ber chu, “Ka tha lo va, i tha a ni,” tih hi a ni. Kum sawm a tlin hmain a ngaihndan hi a sawhngghet emaw, a tidanglam emaw thin. Kum thum emaw, kum ruk emaw a niha a ngaihndan siam chu a dam chhunga a dinhmun a ni

a, a pawimawh tak meuh a ni. Kubie-a chuan ngaihdan chu a siamtu chuan a tidanglam leh thei niin a sawi a, a dik reng a ni. Mahse, ngaihdan tihdanglam hi harsa tak a ni a, mi tlem tē chauhvīn an naupan laia an ngaihdan? siam hi an tidanglam thin.

KA THA LO VA, I THA A NI

Nausen ngaihdan siam hmasak ber chu, “Ka tha lo va, i tha a ni,” tih hi a ni. Nausen tan chuan amah enkawltute chu lian pui pui an ni a. Ani erawh chu tē taktē a ni a, engmah a la tithei hek lo. Puitling enkawlina hnuaia a awm chu a insit em em mai a. “Ka tha lo a ni” tiin ama lamah ngaihdan a siam ta a. Amah enkawltute chu a nun inngahna ber an nih avangin a ngai ropui em em mai a, engkim tithei hiala ngaihna a nei a. “In tha a ni” tiin mi dang chungah ngaihdan a siam ta a ni. Tichuan, nausen ngaihdan siam hmasak ber chu “Ka tha lo va, i tha a ni,” tih hi a ni.

Nausen chu namen lovin a insit a, amah enkawltute zinga a awm chāngte chuan, an pawmpuina leh an remtihna ngawt buaipuiin an thuhpuaiah a intulut ta a. Eric Berne-a chuan “Nu leh pate bawiah kan tang hmasa ber...” tiin a sawi hial a ni. Naupang thenkhat chuan, “Naupang sual mīn ti a ni lo'm ni? Ka sual reng alawm ” an ti a, an sual ta zel mai a. Tha lo leh dik loya inngaihna an neih len viau phei chuan an intiblum hial thin.

Mi tam zawk chuan naupan laia an ngaih dan siam hi an tar thihpui thak a. Chutiang mi chuan "Eng eng pawhin that tum ila ka tha thei chuang lovang..." tiin ngaihdan beidawnthlak tak an nei thin. Mahse, naupang thenkhat chuan kaihruaitu tha an nei a, a tha zawnga hmasawnin mi hlawhtling an ni ta hial a. Khawvela mi hlawhtling chungchuangete pawh hi kaihruaitu tha nei mi an ni. Naupang enkawl dan dik hi hlawhtlinna thuruk a ni.

KA THA LO VA, I THA LO BAWK

Thla sawm vel a nih atangin nausen chu a che sawn thei ta a. Amah a insaseng theih tak hnu chuan a duhna lama kalin a duhzawng tih a ching a. Pawi khawih a ching in haub leh kutthlak hial a lo tuar tan a. Mi dang thaa a ngaihna kha a bo a, tha lo tak leh sual tak mai min a ngai ta hial a. Mahse, tha lova inngaihna a la neih avangin "Ka tha lo va, i tha lo bawk" tiin ngaihdan a siam ta a. Hetianga ngaihdan a siam tak hnu hi chuan engmah tihei lova a awm lai kha a ngai em em a, a mamawh apiang an tihsak a, duat taka an enkawl lai kha a ngai em em a ni.

Tha lova inngaia mi dang tha lova a ngaih avang hian a nun a chep em em a, a him hlei thei lo. Hetiang mi hi chuan an puitlin hnuin mi dang duhsakna hnar an ching a, mite hmangaihna pawh an hnawl thin. Enkaw! an harsa a, an khirh em em. He dinhmun hi naupang duat hlawh lo leh enkawltu tha nei lote dinhmun a ni ber.

KA THA A, I THA LO A NI

Nausên chu dimdawi ngai tak, fimkhur taka enkawi ngai a ni a. Amah enkawtuin an tihnat chângte chuan hrehawm a ti em em a. Amah tînâtu chu namên lovin a haw thin. An tilui emaw an tipalh emaw a haw hluah hluah mai a, a run em em thin. A taksa nâ laite chu eng emaw ti tiin tihdam tumia a bei ve thin a, a intihdam ve deuh fo pheh chuan a induh phah sawt mai a, “Ka tha a, i tha lo a ni” tiin ngaihdan a siam ta a ni.

A puitlin thlenga a ngaihdan a tihdanglam loh chuan mi dang dem leh mawhpuh a ching a. A ro-rum em em a, a tuarchhel hle thin. Mi dang zinga thunetu leh hotu nih a tum a, a thuhnuaia a dah theih chauh loh chu a kilkawi thei lo. A thu leh hla dodaltute chu a ngaithei lo bawk.

KA THA A, I THA BAWK

Naupan laia ngaihdan chi hrang hrang pathumte chu puitlin hnuin tihdanglam leh theih a ni. “Ka tha a, i tha bawk” tih hi chu mi hlawhtlingte ngaihdan leh an dinhmun a ni. Inîtsikna leh elrelna a tel lo va, insitna leh chapon a awm hek lo. Thinlung thianghlim tak nertute dinhmun a ni. Hetiang mi hi chuan remna siam an thlahlel a, mi zawng zawng angkhatin an en thei bawk.

Mahni dinhmun hriat a pawimawh hle. A chunga ngaihdan hrang hrang palite khi mi tinte din-

hmun a ni a, a insawn a insawn ngai lo. I awmna-
 ah chuan hun rei tak i awm a, i tihdanglam pawhin
 harsa ti takin i tidanglam thei chauh a ni. Chu-
 vangin i ngaihda chuan eng pawh khi ni se “Ka tha
 a, i tha bawh” tithei turin he lehkhawb hian a
 kaihruai dawn che a ni. I naupan lain he dinhmun-
 ah hian ding lo mah la, tunah hian i duhthu ngeiin
 hlawhtlinna thuruk chu i chhar dawn a ni.

Zawhna tangkai : Rilru lama dinhmun hrang hrang
 pali zingah khian a eng ber khi nge i dinhmun ?

4

KAN MIZIA (NAUPANG ZIA)

(Mahni inhriat leh inhmuhchhuahna hi hlawhtlinna
thuruk a ni)

Eng mi nge maw ka nih le?

Zana nausen tap ngek ngek em ni?

Khaw eng nghakhlala nausen tap

A chhan sawi love tap ta mai thin kha maw le

Alfred Tennyson

Naupan lai atangin hlawhtlinna thuruk man thei mah
ila, mi tam zawk chuan an naupan laiin hlawhtlinna
thuruk an man lo va. Mahse, kawng zau tak hawn
a ni a, kawng eng maw, leh nuam tak mai. Puitlin
hnuin hlawhtlinna thuruk a man theih a, i man lek
lek tawh a ni. I va han nihlawh tak em !

Tunah hian phuarin i awm a, i theihna leh i chakna
zozaite pawh hman tha hlei thei lovin i khawsa a.
Kan mizia chhuiin eng ang fakauva phuar hlawm

nge i nih i inhre thei ang a, engmah
ti hlei thei lova phuarbettu zawng
zawng che pawh i phelh thei dawn a
ni. Zālenna kawngkhâr bula dingin
hlawhtlinna thuruk chu i man lek lek
ta. Mahni inhriatna leh inhmuhchhuah-
na hi hlawhtlinna thuruk a ni.

Pathian pakhata mi nung pathum a awm
ang bawkin mihring hian ze pathum
kan nei a. Mihring chanchin chhuitu
rêng rêng hian thil pawimawh tak tak pathum an
chhui chhuak ziah thin. Taksa, rilru leh thlarau kan
nei a. Psychologist-te chuan Id, ego leh superego hi
mihringte zia niin an sawi thung. Tisa chākna (id),
chhia leh tha hriatna (ego) leh thil tha leh dik paw-
sakna (superego) hi mihring zinga ze pawimawh tak
ma an ni a. Chhia leh tha hriatna (ego) hi pathuma
then sawm a ni leh a, chungte chu 'Kan mizia' an ni a.

Kan mize pathumte chu—

Naupang zia (child ego)

Patling zia (parent ego)

Puitling zia (adult ego)

Heng ze pathumte hi mi tinin kan nei vek a, hlawh-
tlinna thuruk mantute chuan ze pathumte hi inrem
takin an awmtir thin. Mihring zinga buaina hi kan
ze pathum inrem taka kan awmtir theih loh vang hi
a ni a, hlawhtlinna thuruk nei tura zalenna huanga
luh hi thil tih mâkmawh a ni.

NAUPANG ZIA

Naupang zia chu rilru chhung lam sūkthlêk dan a ni a. Kan thil tawnin kan rilru a khawih dan te, kan thil tawn mila kan ze insiam thunte hi a ni a. Kan thil tawn a inang lo va, kan thil tawn a inan châng pawhin kan dawnsawn dan a dang nasa thei em em a ni. Hei vang hian unau piang hmun ngei pawh an inang lo thei em em a ni.

Nausen chu a tê em em a, engmah a la tithei lo va. Mi dang rinchhana nung a ni a. Engmah a la sawi thei lo va, a thil hriat leh a ngaihdan pawh a dawrâwm em em a, a la chiang tawk lo hle a ni. Thinrim hmel a hmuh chuan ama lama inburbunin a dik loh vang leh a that loh vang niin a ngai a, a rilru a nân a insit em em thin. Chuvang chuan thinrim hmel a hmauhin hengte hi a rilruin a ngaih-tuah thin :

Ka dik lo chhiava a ni,

Leh pek chuan le;

Teh fo thin chuan le,

Reng thin tak chuan le.

Nausen chu a awm hle hle emaw tih lain a rilru a chhiain a buai em em a. Duhzawng leh chākzawng a nei a. Mahse, a bula puttingte romthpuina leh pawmpuina buaipuin a rilru khawvel a chêp em em thin. Putting zinga a awm changte chuan tling lo leh nêp tak maia inngalin a insit em em a. A

Insitna rilru hi eng emaw hnuin bo angin lang mah
se harsatna leh buaina a tawh chângin a, nausen laia
a insitna thihlung avang hian rilru lama tlakhniam
rawihna a nei a, thlahthlama inggaihna leh ngaih-
thaha inggaihna rilru a neih phah thin a.

Nausen zinga insitna awm thin hi an pianpui zia
a ni a. Nu leh pa, hmangaihtu leh duhsaktu tha
tak neite pawh an insit em em thin a. Nu leh pa
tha nei lote dinhmun râpthlâk dan tur chu namen
lo tak a ni. Hlawhtling tura naupang buatsaih dan
chu an insitna rilru lâk bo thuai hi a ni.

Nu leh pate khuahkirhna rip tak hnuiaia seilian
chuan an puitlin hnuin zalenna an hmang thiam lo
va Naupan laia duat lutukte pawhin an puitlin
hnuin mahnia thiltih an harsat a. Naupan laia thlah-
thlam lutukte chuan an puitlin hnuin khuahkirhna
an ngaithei lo va. Sikula an kal hmasak ber tum
chuan in lama an rilru leh ngaihtuahna siam sa kha
naupangin an lan chhuahtîr a. An nu leh pate zilh-
na leh khaihhruaina pawh a takin an pho chhuak
thin. Pawn lama kan lan dan hi inchhung khura
kan awmdan a ni ber a, naupang zingah a ni lehzual.

A bul tan that hi a zahve zo tluk tih ang deuh baw-
in nausenin a thil tawn hmasak ber chu a dam
chhunga thil pawimawh tak leh awmze nei thûk tak
a ni thin. A nu pum chung aţanga a lo piang
chhuak hi hrehawm a tawrh hmasak ber a ni a, a
tan chuan tuarna rapthlak tak a ni Nausen chhar-

tuin a kuta a dawm hmasak ber te, puan nêma an
tuam hmasak ber te, a nu hnute a fawh hmasak
ber te, mâihuna a inbual hmasak berte..... hi a dam
chhunga thil pawimawh tak leh awmze nei thûk tak
an ni. Naupang ze thenkhat chu :—

Ti khar kher tak.

Mahni hmasial ran.

Fiamthu ngaina tak.

Nuih tza tak

Mi dangte hmanruaa hmang thin.

Mahni chak zawng buaipui thin.

Mi dangte ngainata awm tum

Ngenngawl tak.

Ngaihsam tak.

Dangdai taka lan duh.

Thinchhe tak.

Nawmsipbawl ngaina tak.

Chik taka thil ngaihtuah.

Inzir thlahlel tak,

Thil hmingthang ngaina tak.

Khawih ngaia hriet tum.

NAUPANG ZE PIANPUI

Ngainatawm reuh tak a ni a,

Rilru ang anga khawsa thin a ni a.

Duhawm tak a ni a,

Thawveng hah mai a ni a,

Thil chik tak mai a ni a.

A nui a pawm chial mai a, a bei hle hle a. A nu hlim hmél a hmuhin hlimawm a ti a, a nui san san thin. Nausen chu ngainatawm reuh tak a ni. A rilru ang angin a nung ber a, a ril a tam chuan a tap mai a. A tui a hâl chuan a tap a, lum lutuk a tih pawhin a tap chhuak hawm hawm thin. Na a neih chang leh hrehawm a tih chang chuan a tap vak mai thin a. Tuarna leh natna pumpelh dan a buaipui ngawr ngawr a. nawmsipbawlnaah a inhmang ral a ni ber mai. Chhuata bûr lum biang biang a tleipui a, puan fêm fawh te, a kuttang fawhte pawh a tleipui bawk thin. Zahna nei lovin a taksa pêng hrang hrangte chu chîk takin a khawihin a en a, hriat a tum thin.

A bul vela thil ngaihvenin hriat a tum a, thâwm riva apiang a buaipui thin. A hmuh leh a hriatte chu a tlin tâwk tâwkin hriat a tum a, khawih ngeia hriat duhna a nei thin. A thil tawn chi hrang hrangte chuan a suangtuahna khawvel an siamsak a, a suangtuahnate chu a puitlin thlenga a nun kaihruaitu an ni thin. A suangtuahnate chu a len hnuin a mumang lamah eng eng emaw angin a lang chhuak thin a. A naupan laia thil hlauh em em nei chuan a puitlin thlengin hlauhna a ngah thin. Chuvangin naupan laia kan hlauhna tihbo nghal hi thil tangkai tak a ni.

Nausenin jawng a thiam hnuin a suangtuahna khawvel chu a zau sawt a, a changkang ta hrat bawk a. A suangtuahna chu a tha zawng leh a chhe zawnga hman theih a ni a, awmze nei thûk tak a ni. Patling pui

pawhin loo Cream an fâwp duk duk thin a, an phur
 chang chuan nutling meuh pawh tuallaiah mai bengin
 an zuang tawh tawh thin. Tar pawh him em emin
 an nui bâwk bâwk thin. Heng zawng zawng hu
 naupang zia a ni a, puitlin thlenga naupang ze duh-
 awm tak leh himawm tak chhawm thun mi chu mi
 awhawm an ni. Mahse, naupang zia chu a tha vek
 lem lo —

*Hlauhna ngah tak a ni a,
 Mahni chauh inngaihtuah ching tak a ni a,
 Mahni inhnawih thin mi a ni a,
 A nuar kaw ngat ngat thin a,
 Paurau tak mai a ni.*

Nausen chu enkawlin ngaihsak ni lo se a dam khaw-
 chhuak kher lo vang. A dihmun a derthawn em
 avangin ensan leh thlauhthlak a hlau va, thlaphang
 leh hlauthawng reng rengin a khawsa thin a ni. Thla-
 muanta a ngai ngawih ngawih a. Amah ngawt a in-
 buaipui avangin mi dang ngaihdanin a rilru a tibuai
 sam em em thin. Mahni hma a sial ran a, mi
 dang nena thiltihho a duh meuh lo. Mi dang a
 kian ngai lo ya, a ngaihsak lo. Rannung a man
 a, a ke pawtdarbin him takin a ngaihsa thin. Suak-
 sual tak mai a ni a, kutthlak mai pawh a awlsam
 em em a ni. A thiante lua khawn tawh a ching
 hle. Ama duh dana engkim tih a tum a, a inngai
 pawimawh ber a, a indah hmasa ber thin a ni.
 Chuwang chuan engkimah a inhnawih ta zel
 thin a ni.

A ritruia chi-ai châng chuan'a nuar kawl ngât ngât a, a bula bur a la a; a vawm bur thin. Eng emaw chang pheï chuan chaw ei duh loh vah a tlâk bawk. "Nî lo, ka duh lo....." a ti bur mai a, a tap ngheng ngheng thin. Hetiang mi hi chu an puitlin hmu pawhin hlauhawm tak an ni. Thenkhat chuan an thinrimna an pai tawih a, an up hlum thin. An puitlin thlenga thinrimna pai tawih thin mi chuan anmahni an inhneth thin

Zui chu a naupan lai chuan a duhzâwng ngenin a huaibâk thin a, a thil ngen an pêk loh chuan chhuat-ah a let tak a; thinrim em emin chhuat a chhuih ngheng ngheng mai thin a. Tichuan, namên lovin chhuatah chuan a tap ta ngheng ngheng mai a. Office pakhatat Secretary hna a chelh hnuin an hotupa hnenah chawh a dil a. Mahse a duh nîin a lo remtihsak lo hlauh mai a. Zui chuan, "Ka dil nî tak hi ka duh nî a ni," tiin a insehruh a, chhuat-ah a ke a chhuih tak tak ta mai a. An hotupa pindanah a lut a, a dil ang ngeia chawh la turin a ngen nawn leh a. Mahse a lô remti lo va. A chhuah pah chuan pindan kawngkhar a khar ri thuai a, thinrim tak maiin a kalsan ta a. An hotupa chuan kaisâng turin a lo hual tawh a; mahse, a thinrim che vel a hmuhin kaisâng tlak lovah a ngâi a. A thil dil pawh chu a hmu lo kher a ni. Naupan laia paura taka khawsa thinin an zia an thlak loh chuan an puitlin hnuin an duh dan tihpuitlin tumin mawi leh mawi lo pawh dawn lovin an bei vak thin. An briselna leh an hlimna tur hial pawh ngaihthaha thil-

tih, an, ching, thin. A takin an khawsa a ni ber a,
zû an in phei cheap a hleihluakin an in dah hle a ni.

Hotu a nih chuan ania chawng a takin uh a ching.
A duhamin a pawham em eap mi.
Kutthlak meuh a a faje thom a ching.

Mahse, a rilru pai tawih thei mi erawh chu a zia
thlak lova a puitlin chuan —

A chanvo a hre tawh lo va.

Mi dang a ngai thei lutuk.

Tul mang mangah pawh a chechang hlei thei lo.

NAUPANG ZE FING

Chhuizawn thiam tak a ni a,

Thil siam thiam tak a ni a,

Hmanruaa mi dangte hman tum phan mi a ni.

Chik takin nausen chuan thil kalhmang a thlithlai a,
a nu mitmei tha lo a hmuh chang chuan a tih lai
ti tha ngam lovin a tim a, a chawh phah thin. Thil
kalhmang chik takin a ngaihven a, tha a ngaih ang-
in a khawsa thin. Thil a ngaihven a, a inzir chawp
zei thin a. Mi dang hnen atanga inzirin ama thil-
tih leh awmdan atang pawhin a inzir thin.

A la naupan avangin a famkim lo va, tha a ngaih
tha lo a awm fo thin. Tihsuat a la ching hle mai
a mahse kawng tha a dap ran thung a ni. Mi mitmei

leh chezia mila thil kan tihlin thi naupang ze
fing kar mai chu a ni. Naupang chuan zirtirtu hmu
tisawi a hmu a, a thinrim niin a ngai a. Mahse, a
hapui nat vang a lo ni a. A thiant mitmeng lawi
a hmu a, an thinrim niin a ngai a. Mahse, an hlim
lutuk meng lawi a lo ni a. Naupang ze fing hi a
tangkai em em a; mahse a fing zikluak lem lo.
Naupang ze fing kar mai chuan :

In lem mawi takin a duang a,

Lehkhabu a ziaa a:

Rimawi a tum hlarh hlarh a.

Thian tha a siam a,

A chenna in a cheimawi a;

Kawng tha dapin a rilru a hmang thin.

A suangtuahna leh zeldin thubawl atangin thil thi
tam tak a pawchhuak thin. A ngaihruatna chu a
taka tihpuitlin theih awm mah se tihpuitlin theih loh
tam tak a awm a. Suangtuahna khawvelah hian
pangpar mawi tak tak leh thil tha tam tak a awm
thin.

Nausen chuan zirtir ngai lovin mi dang leh thil dang
a hmang tangkai thiam a. A dam loh chuan a bul-
ah a nu a awm thin tih a hria a, hlauhawm a awm-
in a nuin a awmpui thin tih a hre bawk. A mai-
michhin chuan engmah a hmu thei lo tih a hria a,
thil rapawm tak a hmuh châng chuan a maimiching
hlauh thin. Heng thil tam tak atang hian mi dang
hip dan leh inthiarfikim dante a zir chho zel a; in-

zir mi tak a nih pheï chuan maddawivaihthiam a ni
thei a. Thiamna tam tak a chhar thin a ni.

Naupang chuan puitling a ngai ropui em em a, thil
engkim tithei leh hre thei niin a ngai hial thin.
Rannung châwrâw lo takah an chantir mai hlahu-
nate a nei thei a, an tihboral mai hlahuna te pawh
a nei thei a ni. Hei wang hian puitlingte chu a
hlau va, amah a insit em em thung a ni. Naupang
chuan ngaihdan maksak pui pui neiin puithuna â-
thlak tak tak a nei thin a. Thimthamah chuan phung
a awm a ring a, lung lianpui leh thing buk luih mai-
te pawh chu huai neia ngaiin a hlau thin. Hlahu a
ngahin thil a ngai rura em em thin.

Naupang thenkhat chuan engkim titheia inggaihna
an nei a. Chuvangin mi dang an ngainep em em
mai a, an indah sang ar thin a ni. An thuhnuaia
mi dang dah an tum a, an puitlin thlenga an zia an
thlak loh chuan dik ber leh tha bera inggaiin mi
dang rah beh leh awp beh an tum thin. Naupang
thenkhat chu engmah ni lova inggaiin engmah tithei
lo anga inggaihna an nei a. Mi dang tanpuina an
hmuh theik nan hmanraw hrang hrang hmangin mi
dang an hip thin. An chhiatna leh an natna emaw,
an tin lohna lai emaw uchuak taka sawiin tanpuina
an beisei thin. Anmahni inring tawh lovin mawh-
phurhna an la tha ngam lo va. Thu an pawt chat
hleï thei lo va, an nghak a talangin an khawtlai a,
an tum chungin phengphehlopa khua a thai hman
thin. An beisei ngawt a, an nghak chhuak lem hlei

lo va. Duh thu an sâm an sâm a, an ti tak tak ngam hlei lo va. Vanneihna eng emaw an beisci ngawt a, an pâng nghah thlarawk a, anmahni an inbum fo thin a ni.

Biaka lêng chu a hâwng tlai a, a nupui tlawn lung-awî nan âr a khai hâwng a. A nupui chuan rem-chânga hmangin Cinema film tha tak mai en turin a pasal chu a thlemthlu a. An fapa chuan American Jean lei a duh vangin a nu leh a pate tlawn nan taima takin lehkha a zir malh malh thung a ni. Mi dang hmanruaa hman an thiam dan leh an intlawn kual dan a tang hian chhungkuaa naupang ze fang tak mai hmanga kan khawsak dan chu kan hre thei awm e.

Office pakhata nula chuan a pu tlawn nan tha tak leh taima takin hna a thawk a, hlim taka biam a pu tan hna a thawk thin a. A pu pawhin a nupui aia tihlim thiam leh hrethiam zâwka a ngaih thu hial sawiin a chunga a lawmthu a hrilh a ni. Sumdawng mite chuan "E, i inhmeh lutuk ! I rawng inhmeh zâwng tak a ni. I ta tur rênga thu ni awm tak a ni..." tiin anmahni dawrtute chu an be thin. Nau-pang ze fang hi kan ni tin khawsaknaah hian kan hmang tangkai em em thin.

NAUPANG ZE INZIR MI

Nausen chênna khawvel chu a nu pum chung a ni phawt a, a nu pum chung chu a inzirna khaw-vel a ni.

*A nu hlimna chuan a tihlim a,
 A nu lungngaihna chu a tan tuarna a ni a;
 A nu ei tha chu a thatpui thin.
 A nu ei chhiat chu a chhiatpui a,
 A nu hriselna chu a hriselpui a;
 A nu bewrhawmna chu a chhiatphah thin.*

A pian chhuah rualin tuarna namen lo a tuar a, thlaphâng leh hlauhlawpin khawvel êngah a nu pum atangin a chhuak ta a. A lo piang chhuak chu a tan chuan tuarna namen lo a ni. Thim leh êng te, boruak leh thil dang tam tak chu amah ngeiin a tawng tan ta a, natna leh tuarna zawng zawng chu amahin a tawng tan ve ta a ni. Chuvangin nausen piang hlim chu lungchhe em emin an tap ngêk ngêk thin a ni. A dinhmun derthawng tak avangin insitna a nei lian em em a, a damchhunga a râl do chu a insitna rilru tlaktlai lo tak hi a ni. Thenkhat chuan an insitna rilru an paihbo va, rilru chapo tak neiin a hleihluaka thiltih an chng thin.

Naupang tan chuan puitlingte chu anmahni zirtirtu an ni a, an hnen atangin thil tam tak an zir thin. Puitlingho remtihna leh pawmpuina an buaipui avangin anmahnia thiltih an harsat phah thin. Amaha chhia leh tha hriatna hmang mumal thei a la nih loh avangin puitling entawnin a khawsa thin. Hlim hmel a hmuh chuan tha leh dika inngaihna neiin a lâwm a. Thinrim hmel leh aw-kâ vin a hriatin dik lo leh tha. Iova inngaiin a insit em em a. Tuarna leh hremna a hmabak niin a ngai thin. Mahse, naupang

reng reng hian tuarna leh harsatna pumpelh tumna
an nei hian em em a, nawmna leh hlimna an zawng
nasa em em thin a ni.

Naupang chu a enkawltute kutah a innghat a, an
enkawl dan azirin a sualin a tha a ni ber. Naupang
ze inzir mi hi chu nu leh pate hnen atanga kan ze
lak a ni. Nu leh pate mawhphurbna a sang hle.
Naupang chuan zilh leh kaihhruai an mamawh a, an
mahni thu thua awm tura thlahthlam chu an chhiat-
pui thin. Mahse, naupang enkawl dan dik lo a awm :

*Tap zawih zawih khawpin ka han vaw hrep mai
teh ang che;*

Ka thu thua awm tur i ni tih hre chai rawh.

Zawhna chaw-raw lo lutuk min zawt sek suh...

tiin mi thenkhat chuan an fate zalenna an nuai bo va.
Anmahnia zalen taka inzir thei lovin an rilru an nek
chep thin a ni. Chuvangin an nun a khawlo va, an
nih tur mang mang pawh an ni pha la lo a ni.

Naupang khuahkhirh nasat lutuk leh vau beh lutuk
te hian an damchhungin rual an ban hleih theih loh
pah. An nu leh pate bawi atanga an tal chhuah
hma loh chu zalenna huangah an lut thei lo thin.
Chuvangin nu leh pate bawia tang, chhanchhuah
ngai kan tam em em a ni.

Rilru zalen taka naupan laia mahni thua thil zir
thei mi chuan mi dang pawisakna an nei a; sem sem
dam dam, ei bil thi thi, thil awmzia pawh an hre-

thiam' thin. Rinawmna awmzia an hre fiah thei a,
thian an siam thiam a, nêl takin thian an kawmin
mi dang zingah hlim takin an khawsa thei a. Nau-
pang ze pianpui kha chuan dika inngaihna a nei a.
Mahse, naupang ze inzir mi hi chuan dik Iova in-
ngaihna a nei lian em em a ni. Naupang ze inzir
mi chuan—

*Mi tih anga tih a ching,
A inkiltawih thin a,
A khekkhal thin.*

Naupang thenkhat chuan mi dang zai an ngai em
em mai a, mi dang tih ang anga thil tih an ching a.
Mahni ngaihdan leh duhdan anga nung lovin mi
dang entawnin an khawsa thin a ni. A chhan chu
an nu leh pate thu thua an awm than vang te, an
nu leh pate thu an zawm lohva tuarna leh hremna
an tawh fo vanga mi dang zai ngai taka tih chu
himna nia an ngaih vang a ni.

Ka tet lai chuan hotuah min thlang thin a, hotu i
nih theih lohna tur a awm bik lo, tiin an fate
hnapah an sawi thei. Ka tih ang hi chu ti ve lo la,
ka thusawi erawb hi chu zâwm ang che, tiin an fa-
te an zilh thei bawk. Zaidam taka awm tura fuih
mawlh mawlh thintu chu a thinchhe em em mai thei
tlat a ni. An thusawi leh an nungchangte chu an
fate chuan an hre vek mai a, zawm tur leh zir tur
briat erawh chu a harsa ta thin a ni.

An nu leh pate zilhna chu ngai pawimawh thin mah se, eng emaw chang chuan an rilru a hm̄n lo thei tlat a ni. An rilrem loh zâwng a nih châng chuan an t̄m h̄mak a, vuivai chungin an thu angin an ti a. An tihsual apiangah an nu leh pate an mawh-puh thin a ni. He zia hi puitlin thlenga chhawm a nih chuan mi dang mawhpuh ch̄ng tak leh vuivai fo thin an ni a. An nu leh pa ngei thin mi chuan sikula an zirtirtute an haw sam bik a ni. An sikula buaina a awm châng pawhin an zirtirtute mawhpuh an ch̄ng hle thin a ni.

Inchhung khura an dinhmun kha p̄awn lamah a lang chhuak thin a; mahse, kawng dang deuh hlekin a lang chhuak thin a ni. Naupang an la nih laia an duh loh anga an chung a thil a thlen fo avangin pui-tling an nih hnu pawhin an chung a thil tha lo a lo thlen chang chuan, "Engti dan nge, hetiang thil ka chung a lo thlen fo mai chu aw," an ti vawng vawng mai thin a ni.

Buaina a awmin mi thenkhat chu an inthiarfihlim thuai thin. Pa pakhat pawh a nupui nen an inti-thiam lo va, n̄ hn̄ih zet mai a rawl bo ta daih mai a. A naupan lai chanchin an han chhui chuan a nu leh pate an intibuai ngun em em mai a, thinrim taka an inhn̄ial châng chuan hlauhlawpin khum hn̄uai-ah rizai sin̄a a mu hl̄awm ngal thin a ni.

Sikula buaina a awmin thenkhat chu an riat nghal nuai nuai a, an p̄awr hlat thin. Heng mite hi chu

an naupan laiin a chung a pa ang khian buaina kâra hlahlawpa kimki thin an ni lovin a rin theih. Nau-pan laia kan thil tawn leh kan rilru put hmang hi kan dam chhunga kan mize siamtu pawimawh tak a ni thin.

Kan nuna kan thil tawn bakah kan lehkhabu chhiar-te hi kan mize siam nana thil tangkai tak an ni. Lehkhabu tha leh tha lo chuan awmzia thûk tak a nei thei. Nu leh pate zilhna leh kaihhruaina a pawimawh ang tluk hiala pawimawh a ni ti ila a sual tampui lo âwm e.

Engvangin nge kan khekkhal thin ? Naupan lai chuan, "Ka duh lo" tiin nu leh pate thu kan hnial ngam meuh lo va. A langin kan rilru kan sawi chhuak lo na a, a pumpelh dan kan dap thin. Kan tihlâi tih zawh phawt kan duh vang te, kan châk loh vangtein chhuanlam siamin kan khekkhal fo thin a ni

Nu leh paten tih tur min tuk hnem lutuk a, pakhat zo mah ila, a dangin min la hmuak fo mai si a, khekkhal kan chin phah ta a ni. Tha takin tizo ta ila mî dangin min thîk a hlahawm châng a awm thei leh a, chuvang chuan khekkhal kan ching' ta a ni. Eng anga tha pawhin ti ila an lâwm dawn si loh avangin kan khekkhal phah thei bawk. Muang-changa khekkhal a nih chuan mi dangin an tih mai rin vang a ni thei a, chuvang chuan kan khekkhal thin a ni. Heng hi naupan lai atanga intanin puitlin hnu thlengin kan chhawm chho thin a ni.

*A tum ngei a, thil dangin a bumro ta a ni,
A tum hle a, a thihsan ta a ni;
A tlai lu ta a ni,
A ti hman ta lo a ni*

Inthiarfihlim tumin a him china khawsak a tum a, a khawtlai ta a ni. He zia hi mihringte tibuitu a ni ngei mai. He zia in a tihbuai nasat takte chuan hmangaihtu an mamawh a, hlim taka nuih hawm hawm an mamawh a, infiam harh an mamawh thin a ni.

NAUPANG ZE INCHALTAUH

Naupang ze pianpui leh naupang ze inzir mite hi an insual buai nasa thei em em a ni. Mahni duhzawng tih kan duh a, mi dang ngaihdanin min tibuai a, Thaa kan ngaih anga awm kan tum a, mite tha tih dan buaipuiin tuilairapin kan awm thin. Hlim taka awm duh vangin nasa tak maiin kan insum thin. A tha ang em aw, mahse ...buai theih tak mai a ni. Duh dan te, tum dan te, kalphungte kan nei ve thin a. Mahse, chutiang taka khawsa hlei thei lo chuan naupang ze inzir mi avangin kan buai em em thin. Naupang ze pahnih inchuktuah rem hlei thei lo hian min tibuai nasa em em thin a ni.

NAUPANG ZE INLAR LEH THIN

Thlahrang chauh hi a inlâr bik lo va, naupang zia pawh hi rilru leh taksaa tuarna kan neih changin¹ eng hunah pawh a inlâr leh thei thin a ni.

*Mi dangte laka inkiltawihna a thlen thei a,
Harsatna tipunlun zawngin rilru a kaltir thei a,
Natna leh tuarna sawi fo turin rilruah hna a thawk a;
Mite tanpuina beisei turin rilruah hna a thawk thin.*

Hengte hi naupang ze inlâr leh a rah kan seng fo thin chu a ni. Puitling pawhin a naupan laia a dam loh changa a nu leh pate enkawl dan kha natna khuma a awm châng a beisei a ni chawk. A nûin a dam loh châng artui a chhumsak thin avangin puitling ni tawh mah se, a dam loh chang chuan artui a châk leh tlat thin.

Kan hah em em a, naupang ze pianpui chuan mut mai a châk ta a. Naupang ze inzir mi chuan mut mai chu tha lova hriain a ngam chiah lo va. Naupang ze fîng kar mai chuan chhing sek turin thulai a rawn vai ta.

Kan lungngaih em em lai chuan naupang ze pianpui chuan eng emaw fawh a chak a, meizial zûk leh zu in a duh ta a. Naupang ze inzir mi chuan khekkhal dan a dap a, mi dangin an puih mai beiseina a nei ta a. Naupang ze fîng kar mai chuan chhawr tangkai dan kawng a rawn dap chhuak ta a ni.

Kan intinâ palh a, naupang ze pianpui chuan tah mai a duh a, enkawltu tur a mamawh ta hle a ni. Naupan laia tah vak vak chu nu leh pate huat zawng a nih avangin naupang ze inzir mi chuan tap lova nâ tawrh a duh thung a. Naupang ze fîng kar mai

chuan 'khawngaih thla la taka awm chu ngaihsak
hlawhna a ni tih a hria a, zêp erawh chu ngaihthah-
na a ni tih a hre chhuak ta a ni.

Party-naah chuan naupang ze inzir mi chu a zak a,
a kal ta chu a inchhir rilru hle mai a. Naupang ze
fing kar mai chuan zah lohna chu zu in a ni mai
a ti a. Mahse, zu a in zawngchhang erawh chuan
mahni inthununna a tlachham ang a, a duh loh ang
ang pawhin a khawsa fo dawn a ni. Chuvang chuan
zak chung chungin a tuar ta zawk a. Hetiang hian
naupang ze hrang hrang chu tuai thara awmin kan
nun kaihruaitu pawimawh tak an ni fo thin a ni.

KHAIKHAWMNA

Mi tinin mipa naupang emaw hmeichhe naupang
emaw kan kawl theuh a ni. Naupan laia i awmdan
leh i rilru anga i awm chang chuan i naupang tha
leh tihna a ni.

Naupang ze pianpui chu zalen tak a ni a, a rilru
ang angin a nung thin. Ngainatawm tak a ni a,
mahni hmasial tak leh pawmham tak a ni

Naupang ze fing kar mai chu chik taka thil chhut
mi a ni a, inzir mi tak mai a ni. A zei hle a, siam-
thu thiam tak a ni. A duhzawng tipuitling turin mi
dang a chhaw tangkai thiam em em a ni.

Naupang ze inzir mi chuan mi chezia leh hawiher a
thlithlai a, an thusawi leh a awmzia a chhut thin a

ni. Rinawm tak a ni a, mahse a insit hle thin. Mi dang zai ngai tak a ni a, khekkhal thin leh inthiar-fihlim ching tak a ni.

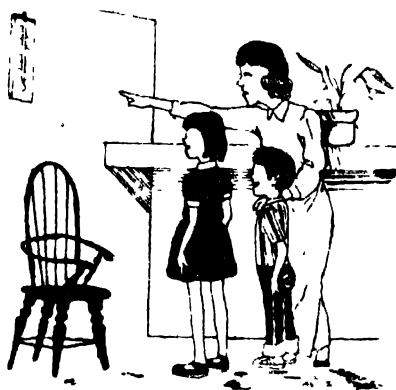
Naupang zia hi mize lan fiahna ber a ni hial awm e. He zia atang hian mi hlawhtling leh mi hlawh-chhamte dinhmun kan hmu thei a, mi mize dik tak hmuh nan a tangkai em em a ni,

NAUPANG ENKAWL DAN

(MI'N A TUH, CHUMI VEK CHU A SENG THIN)

Thawmhaw lum inbel turin nawr lui thei lo mah la, khaw vawh dan amah ngei hrilhin kawhhmuh la, nawr luih ngai lovin thawmhaw lum a inbel mai ang. A nihna tak hijlh la, thil tha chu i duh dana tihtir lovin, ama duh dan ngeiin tihtir thin ang che. Hlawhtlinna thuruk chu naupang enkawl dan dik a ni.

Naupang chu a kalna awm kawngah chuan zir-
tir la, a upat hun pawhin a thlah lo vang

(Thufingte 22 6)

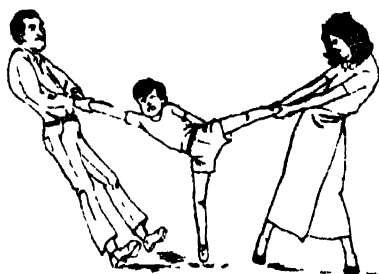
Kal chhet chhet...tiin a kalna awm kawngah chuan a zai ngai takin kaihruai la. I duh dan ni lovin a duh dan nihtir tum hram ang che. A bul tan that hi a zahve zo tluk a ni a; chuvangin, naupang enkawl dan dik ngai pawimawh fo thin ang che.

Fangpar angin chan la, hmangaihna tuia châwmin duhsakna lei tha pe thin ang che. Pangpar chu lei tha pein tuiin i châwm thin a, a dip chhetu tur apiang i paih fai thin a ni. I duh danin thanthir i tum lo va, i duh huna pârtir pawh i tum hek lo

Lala chu amahin thang se, amah ngeiin than la rawh se. A dip chhetu tur khuahkhirhna emaw awpbehna emaw thian fai la, hmangaihna tuia châwmin duhsakna lei tha pe thin ang che.

Pawt vak mah la a thang duh sawt chuang lo vang. A zai ngai taka i enkawl loh chuan i tichhe hlauh

dah ang e. Nu leh pa tam tak chuan an thahnem-
ngaih luat avangin an fate an nawr lui thin. Mah-
se. innawr luh hi sim ngai khawpa thil tha lo leh
pawi a ni. I duh dan chauh buaipuin zalenna nuoi
bo lo la, mi dang nena khaikhinin an chhiatna lai
sawi ching suh. An thatna lai hmuh sak la, an nih-
na chu lungawipui zawk ang che. Hmasawn a, thu
lehzual zel turin kawng tha kawhhmuh la, an zai
ngai takin kaihrui ang che.

Ti rawh emaw ti suh emaw a tam lutuk chuan a
chî-ai a, a rilru a buai em em thin. Duh dan leh
ngaihdan nei, nangmah ang bawka mihring famkim

an ni tih hria la, an zai ngai takin kaihruai thin ang che. Thupek aiin fiamthu an ngaina zawk a, fiamthu nen kawm fo thin ang che. Thupek aiin chihlûm pek an hlimpui zawk a, milem ziahpui pawh an hlimpui zawk em em a ni. An rilru tibuai lo hrâm ang che.

“I nikhualo leh lutuk . hmanni pawhin i pa tarmit i titla keh vek. Engati nge thil tihchhiat i chîn em em ni...” tia i vîn hrep chuan hlauvin a khûr zawih zawih ang a, a mangang tak meuh ang. Mahse, a that phah chuang lo

Naupang hauh leh hrem hi an thatpui loh avangin sim mai a tha. Pindana kalh hnan phe chu an rilru tihchhiatna a nih vangin sim ngei atan a tha

“I dârah i lû a invuah ngur mai a, a phawng hlul lo hi a va han mak tak êm! Engkim theihnghilh tâk vek mai....Tûk khat chu thawh i hai ang a, i la

thih bul mai hmel a ni..." tiin meinei tak maiin
hau hrep mah la, a that phah lo.

A thin a rim a, a nu a huat phah a. Inhnek thiam
tak mai niha a nu hnek chawrh mai duhna a nei a,
pistol neiha a nu kah sawk mai duhna hial a nei a
ni. Phuba lâk duhna thinlung khâ tak mai an neih
phah avangin mei nei tak maia naupang hauh hi a
pawi hle.

"Mi chhaw Mi â ." tiin naupang sawisa mai mai
suh. An thin a rim phah thei a, tak tak emaw tiin
an nikhua loh phah thei bawk.

Sawisel suh, sawisela i awm loh nan; i sawiselna thal
zûm tak mai kha an tuar na em em a ni. Phuba
lâk duhna rilru an put phah thei a, huathlala an ti
em em a ni.

An zai thiam lo emaw an rilru a chak lo emaw pawh ni se, sawisel aiin engati nge i tanpui mai zawk loh ? Fuih la, i theih ang angin tanpui thin ang che. I sawisel avangin a dam chhungin a zai ngam loh phah thei a, i sawisel avangin a rilru a buaiin a chak lo tulh tulh thei a ni. Mi tha ber pawhin sualna a nei a, mi sual ber pawhin thatna a nei. Chuvangin a tha lai inhmuh sak a, infak hi thil pawimawh tak a ni.

A man aia tam a pe palh a, Lala'n a pe kir leh a ni. "I va han rinawm tak em ! Nang anga naupang rinawm ka la tawng ngai reng reng lo. I va han fel tak em!!" tiin a fak chiam mai a. Lala chuan hetiang mai mai chuti taka a nguih ropui chuan..... Kei tehlul chuti fakauva tha m tih chuan" tiin rilru tha lo a neih phah thei a, mize sawi langa infak hi thil tha lo tak a ni.

"A va lawmawm em ! Dik taka thiltih leh rinawm taka thiltih hi ka ngaihsanzawng tak a ni... .." tiin fak mai zawk se a tha tawk em em a ni. Naupang rinawm a nih leh nih loh te, naupang fel a nih leh nih lohte chu sawi kher a tul lo. An rinawmna leh an thil tha tih kha ngaihsan a, kan ngaisang a ni tih huih hi a tawk em em a ni. Mi i sawisel pawhin an mize hai lang zawngin sawisel suh. An thiltih tha lo leh thil dik lo kha sawisel la, i mihringpuite erawh chu sawisel suh,

/ thiante,

/ thawhpuite

I mi chhawrte.....thiltih tha hmuhsak ching la, fak thin ang che. Theih zawng te, thiam zawng te, tuizawngte a inang lo va; an thatna lai hmuhsaka fak hi tangkai tak a ni.

Sawi tur tha leh tangkai i hriat loh chuan ngawi mai la, a fel then mai. Mi dang hmuhsit leh mah-ni insit hi mihring ngaihnepna a ni a, sim tur a ni e.

Bawnghnute a tibaw palh a, a nuin a hau lo A hrem lo va, a sawisel bawh hek lo. Hmel hlim tak pu chungin a hrufai mai zawk a ni A fimkhur phahna tur a ni tih a hrilh a, a tihsual pakhat avang-in tun hnu-ah a tihsual leh tawh loh a rin thu a hrilh mai a ni.

Lala chuan a thil tihsualah pawl a ti em em mai a,

a nu hnenah ngaihdam a dil a. Tisual leh tawh lo turin rilru a siam a, a that phah dêr a ni. A nu rin ang ngeia awm du'na a nei ta a. Lal Isua meuh pawhin uirenu denhlum an tum hnenah, "Kei pawhin thiam loh kan chantir lo va che, kal la tisual leh tawh suh" a ti mai a ni. Mi dang ring ngam lo chuan amah ngei pawh a inring ngam lo va, inrin tawna nen lo chuan engmah a tih tak tak theih loh.

Fate nena inkungkaihna hi inrintawna hruia thlunzawm a nih loh chuan a derthawng a. Chuvangin intiamkamtir pawh hi thil tha lo tak a ni. Intiamkam loh hunah an zelthel phah a, rinawmna an tlakchham phah thei a ni.

Naupang tlawn lungawi hi pawl tak a ni baw. Thil thui dawn thei lova siamna a ni a, chawplehchilha lawmna leh hlimna an zawn phah thin. Engati nge tlawn aiin lawmman pêk i chin zawk mai loh? An thil tha tih avanga lawmman pek hi an phur phah a, an taimak phah avangin zawnghhang tlak tak a ni.

Uiin a bauh nghek mai a, a hlau tak meuh a ni. A rak tuar tuar a, kur hlawk hlawk khawpin a tap chiam mai a. Rannungin naupang an tithlabarin ngaihtah suh. An dam chungin rannung an hlauh phah theih avangin a rang thei ang berin anmahni tithlabartu chu neltir thin ang che. Naupangin hlauh tak mai an neihin an hlauh ngei chu neltir

leh thuai a tha. An hlahna tihreh a nih loh chuan an puitlin hnu thlengin anmahni tithlabartu kha an hlau thin a, an dawizep phah thei bawh. Engpawh-nise, naupang tihthaih leh barakhaih sim rawh

Lala lungawi loh chhan chu a nau pianghlim chauh an buaipui a, mi zawng zawngin an enin thil tha tak tak an pe a, a thik a ni. Unau zingah hetiang hi thil awm thin a ni a. Nausen a lo pianin a uten ngaihthaha inngaihna an nei a, nausen chu duhsak leh hmangaih bika ngaihna an neih avangin an lungawi lo thin. Mahse, an pianhlma duhsakna an dawn nasatzia leh entu an tamzia sawia an rilru na thawi-

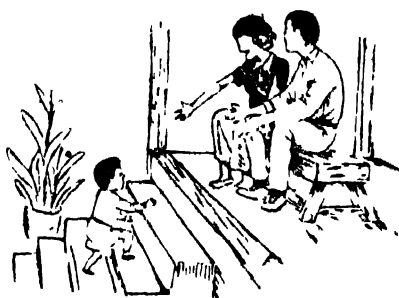
dam thuai a tul a ni. An lungawilohzia hre chung
ngaihthah hi paw tak a ni. An nau an huat phah
a, an nu leh pate hial an huat phah thin.

Unau zinga a upa ber hi chu thlahthlam an ni deuh
a, an zalen bik thin a. Mahse, a naute chuan an
thik thin a. An upat hunā an awm dan tur a ni tih
hrilh a nih chuan upat an chak phah ve sawt a; an
thinrimna pawh a reh phah thin. Naupang an in-
tihbuaiin anmahnia chingfel tura thlahthlam loh a
tha. Ingeih loh chang te, intihbuai changte a awm
thin tih hrilh a, kut inthlak lo tura zirtir a tha.
Buaina leh harsatna a awmin hmanraw tangkai tak
a ni tih hriaa a tangkai thei zawnga chhawr a tha.

Naupang hian entawn an ching em em mai a, pui-
ting thiltih ang tih ve tumin an nu leh pate thilti
lai pawh an bawh buai fo thin. I tih ang tih ve an

tum changin hau lem suh. A tih ve theih tawk tur ngaihtuahsak la, amah ngeia titurin kaihruai ang che. Ti ve theia inngaiin a lawm ang a, thil dang dang pawh tih ve zel chakna a neih phah dawn a ni. A tlin tawk ang ang i tihtir thin avangin amah ngeia thiltih a ngam phah ang a, a thiam phah bawk dawn a ni.

Infiamna hi naupang tan hna a ni a, an infiam chângin hau suh. Tuipui la, hlim takin thlir thin ang che. Thiltih a thiam nan a tangkai a, mi dang nena infiam phei chu nun dan zirna atan a duhawm em em a ni. Infiamna tha ngaihtuahsak thin la, hna tha i thawhtir a ni mai. Infiamna hi thil sual tih loh phahna a ni a, an taksa leh an rilru pawhin a mamawh em em a ni. Hlim takin infiamtir fo la, hlim takin hna i thawhtir thin a ni mai.

KAN MIZIA (PATLING ZIA)

*Mi hlawhtling leh ding chhuak
nih hi a thlakhlelhawm em em
a, mahse pi leh pute atanga
inthlahchhawn thil a ni.*

Nausenin kum li mi a nih thlenga a nu leh pa leh amah enkawltute hnen atanga a ze lâk hi patling zia a ni deuh ber mai. Kum li a nih hnuah pawh namen lovin he zia hi chu a la lâk belh ta zel a, Nausen chuan a dik a dawh a la thlu thei lo va, puitling zawkte sawi leh tih apiang chu a dik bera ngaiin a pawm ve mai thin a ni. Kum li mi a nih thlengin pawn lama miten an la chîm meuh lo va, amah enkawltute chuan a nunah thu an sawi nasa em em thung a ni. An thusawi leh awmdan tinreng

mai chu a thluakak a riak tlat a, a dam chhunga
nun kaihruaitu a ni ta a ni.

A nu leh pate an insual buai fo pheii chuan insuala
chak zawk nih chu dinchhuahnaniin a ngai mai thin
a. A pa sumdawnna a tlak chhiat avang chuan
harsatna namen lo a tawh a, a rilru pawhin a tuar
na em em thei a ni. A nuin nau a paisan hma lu-
tuk chuan enkawl na tha tawh dawng lovin duat a
hlawh tawh lo thei a, chu chu a chhiatpui thei
bawh ani.

Naupang chu vauna jawngkam te, dan leh thupek
te, an enkawl nate chuan a nun a phuar bet tlat a,
a thunun thin a ni. An chhawnehhih dan te, an
biak dan leh an enkawl dan zawng zawng pawh chu
a nun phuartu a ni a. Kum tinin hma a sawn hret
hret a, a nun kaihruaitu pawh a pung thur thur a ni
ber mai.

Naupang chuan enkawl a mamawh a, kaihruai a
ngai a. Ama tan mai ni lovin mi dang tan pawh
chu chu thil tul ngawih ngawih a ni. Nu leh pate
hian an fate than thatna leh that lohnaah mawh an
phur a ni. Mizovin, "Sial rangin sial rang a hring,
sakawlin sakawl a hring," kan tih pawh hi a dik
hle mai.

Patling zia hi a tha awm a, a tha lo pawh a awm
bawh a ni. Mi dang hnen atanga kan ze lak a nih
avangin kan entawnate zia a that chuan a tha a ni

mai a, a ðat loh hlauh chuan a ða lo a ni mai.
Nu leh paten an fate zalenna khuahkhirha an duh
ang ngata an kaihhruai chuan rah ða lo tak a nei
thei a. Nupui emaw pasal emaw an neih hnuah
pawh, “Nang kher hi chu nei lo ila chu ka ding-
chhuak ngei ang ..” tih an ching duh.

NUN VAWNGTU

Nu leh paten an fate hnenah thilthlawnpék angin
thil tam tak an hlan ðhin.

*An thusawi te,
An hrem thin dan te,
An enkawl dan te,*

An chhawnchhah dan te hi an fate chuan a thlaw-
in an dawng a, a nih ang angin an dawng ðhin a ni
Kan mize pawimawh tak, patling zia chu kan pi leh
pute hnen aþanga kan ro khawm a lo ni Mizo
upaten nupui emaw pasal emaw neih dawna an pi
leh pute thlenga kutkem nei mi an awm leh awm
loh an lo chhut ðhin hi thil tih awm tak mai a ni.
Hnam fingho zingah phei chuan chhungkaw chanchin
chhui hi an uar lehzual a ni.

Iali chuan chaw ei a siám a, arsa chu ðhet darh
lovin a chhawp luau mai a. A pasal chuan,
“Engati nge arsa i ðheh darh loh? tiin a zawt a.
“Kan in lamah chuan ka nuin ðhet darh lovin a
chhawp mai ðhin a,” tiin a chhang a ni.

*Kan in lamah chuan...kan ti thin,
Ka pa chuan a ti thin,
Ka nu chuan . a ti thin,
Kan khuaah chuan... kan ti thin,
Kan ramah chuan...kan ti thin,
Kan pawl chuan... kan ti thin*

..... sawi sen rual a ni lo, patling zia chu tam tak,
pawimawh tak mai a ni.

Lala chu a pa thinrim chuan nasa tak main a sâwi
thin a, thinrim tak main tiangin a hlap nghek nghek
mai thin a ni. Lala erawh chuan a rilru a siam a,
“Fa ka neih hunah chuan ka pa tih angin tiangin
ka vaw hauh lo vang,” a ti a. Fa a nei ta a;
mahse, a fain a tithinrim a, tiang a chuh lawk a,
a vaw ta thuai mai a. A duh anga a awm loh
chânga a pain tianga a vuak thin vang khan tum
lawkna awm lovin a fa chu a vaw ta mai a ni.
Mahse, chhia meuh chhamin tianga a fate vaw lo
tura a intiam hnu chuan a pa zia chu a hmet mit
thei ta a ni.

Zovi chuan a fate an dam loh chângin thingpui a
lum sak a, a intir thin a. Doctor hnena kal emaw,
damdawi in lama kal emaw cinu a ching lo em em
a ni. A chhan chu a nuin a têt laiin a dam loh
chângin thingpui a tulh mai thin a, a nu tih ang
chuan a fate a enkawl ta a ni. Nu a nih hnuin a
nu hnen a tanga a ze chhar chhuah chu a lo lang
chhuak ta a nih chu.

A nu ang maia phunchiar a ni.

A pa ang maia vin a ni.

A nu ang maia zaidam a ni.

A pa ang maia huaisen a ni.

Lala chuan a chaw ei lai bâr fai lova kham mai a
a tum a, mahse a naupan lai atangin a pain chaw
bar fai lova kham a huatzia leh an chaw ei lai bâr
fai lova an kham châng a thünrim em ema a hauh
dante a hre chhuak a, a bâr fai ta a ni.

Biaka chuan a thianpa cassette rûk a tum a, a ban
da da a. A nuin engmah ru lo tura a zirtirna a
hre chhuak a, a ru ta lo a ni.

Patling zia chu keimahni duhzâwng leh châk zâwng
nena a inmil loh châng a tam mai a, chu chu kan
rilru tibuai thintu chu a ni.

I hlawhchham pawhin ti zel rawh.

I tih hmain i hre thei nang

I thluak a that that nen hmang ta che.

I rinawm tur a ni.

I thilphal tur a ni,

I tha tur a ni.

I dik tur a ni.

I chhel tur a ni

Hengte hi min thununtu an ni a, mahse a hleihluaka
inkhuahkhirh erawh chu nunphung tichhetu a ni thei.

Mawia nu chuan, “Naupang fel chu Pathianniin
Sunday School-a kal tur a ni,” a ti a. A pa erawh

chuan," Pathiannia Sunday School-a kal chu hun khawhralna mai mai a ni," a ti a. Mawia chu sangha vuakpui turin a sawm tlat mai a. Mawia tan chuan a luhaithlak kher a ni. A pa thu a zawm chuan a nu thusawi avangin a inthiam lo hle ang a, a nu thu a awih chuan a pa thusawi avangin a inthiam hek lovang. Hetiang thil inkawlkalh tak mai hi kan nuna harsatna awm fo chu a ni.

An sawi anga nu leh pate an awm loh hian naupang tan rilru buaina, a ni thei. An thusawi chu zawm tur nge, an awm anga awm tur, tin ngaihlan mu-mal siam an harsat em em thei a ni. Nu leh paleh min enkawltute min kaihhruaina angin kan fate kan kaihruai ber. Chuvangin patling zia chu pi pu atanga kan thu ro inchhiah te, awmdan tur kan inhlam chhawn zel leh kan ze inpekchhawn zel hi a ni.

Sakhuanaah te, politics-ah te, hnain nunphungah te, mawhphurhna peng hrang hrangah te, nau enkawl danah te, incheinaah te, nungchangah te, chetziaah te, chhungkaw nunah te... patling zia a bet tlat a, kan inngahna lungphum pawimawh tak mai a ni. Patling ze hre fiah tur chuan Mizo zinga patling ze thenkhat tarlang ila a fiah lehzual awm e...

*Hmeichhia leh pal chhia chu thlak theih an ni
Hmeichhia leh chakain sakhu an nei lo
Hmeichhe thu thu ni suh, chakar sa sa ni suh
Mi awkhrawl an hlawhtling thei, mahse an tlu phut
thin*

*Vawiina i tih tur naktuka tihah khek suh,
 A tha lam kawng a chho, a chhe lam kawng a
 pheh.
 Lungpui pawh lungtein a kamki loh chuan a
 awm thei lo.
 Mi fingin an fin man an ei seng lo, mi ain an at
 man an chawi seng lo.
 Kawi pawh a kawm a that leh a rah a tha
 Mahni infak leh sakhi ngalah engmah a bet lo.
 Lal ngai lo lal a na, an lal a kha.*

PATLING ZE KHINGBAI

Nu emaw pa emaw boralsan te, hun rei tak an awm
 bosante hian patling ze khingbai an nei duh viau a
 ni. Engvang nge ni ang ?

An thinlung chhungah an nu emaw an pa emaw lem
 an siam chawp a. An duhthusama an siam anih
 vangin a famkim biai mai a. Chu chu an entawn
 a, mahse a takin tihputlin rual a ni thin lo.

America rama hetiang lam chhuitu Bronfenbrenner-a
 chuan nu emaw pa emaw nei lo chuan mawhphurh-
 na an la tha ngam lo deuh thin niin a sawi. Hruai-
 tu nihna tak takah tlâkchham an nei duh bawk niin
 a hria a, mipa naupangin an nu emaw an pa emaw
 awm loh chu an tuar nasa zawkin a sawi. An tum
 a hniam phah a, hlimpui nghal mai tur an buaipui
 sam bik a; chuvang chuan thian sual kawm an awl-
 sam bik niin a sawi hial a ni.

An rilru chhung lama a lem an siam chungchâng kan hre ta a. Hei bakah hian an nu emaw an pa emawa chei tur an dap thin. An nu emaw an pa emaw anga an va cheiate khan an lo ngaithei lo a nih phei chuan an rilru a na thei em em thin Mi thenkhat chu miin an nu emaw an pa emaw ni âwm taka an chei nikhuain an lo haw em em ve thung a ni.

Lala chuan, “Kum nga mi lek ka la nih laiin ka pain min boralsan a, ka lakah eng fakau nge maw i beisei le,” tiin a sawi a Thenkhatte phei chuan an mipatpui emaw an hmeichhiatpui emaw ngaihsan harsa an ti a, an hmusit emaw an ringhlel emaw a ni duh hle. An dinhmun a derthawng ti ila a fiah thei âwm e.

Luaia chu a pain a naupan laiin a boralsan a, a nîn a enkawl seihan ta a. A ni chuan a nu leh a pa mawh a la a, a nu leh a pa angin a khawsa a, a enkawl ta a. Nupui a neih tak hnu chuan hmeichhe tih tur thil eng eng emaw tih a chung hle A chhan chu a tih tur ni tlatin a ngai a ni Tâluak nei tha-in fel hle mah se a rilru a hniam flat a ni. Patling ze khangbai chuan a nih tur ang ni pha lovin a pawt hniam ta a ni.

Tluanga chu kum tinin April ni khat hma deuh hian a rilru a ngui ruai mai thin a. A naupan lai an chhut kirsak a, April ni khat chu a nu thih ni a lo ni a, a tuar nat em avangin kum tinin a nu borat hun lai vel bawrah chuan a rilru a tlahniam ta thin a lo ni.

Siama chu a nu leh pain an boralsan avangin a nî-in a enkawl a, a pute inah an awm a. A pute inah chuan a kawm rual awm mah se a kawm tha duh meuh hlawm lo va, an fiam chang pawhin pawh-lau takin an fiam thin a. Fa a nei ve ta a, a fate enkawl danah harsatna a tâwk lian em em a ni. A nunah fel hlel awmin a ngai a, a hmu chhuak thei si lo. Pa tha tak nih a duh a, a fate pawh tha taka enkawl a duh a, a ngaihna erawh chu a hre lo a ni. A fate zinga awmdan a thiam loh mai bâkah a rualpuite kawm dan pawh a thiam tawk lo a ni.

Patling ze khingbai nei chuan —

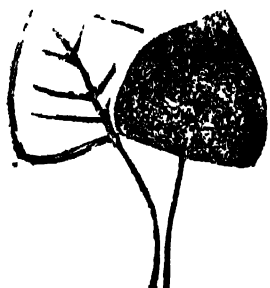
*A nupui dam loh nikhuain a tihlim thiam tawk lo
A pasal hnathawk hah a kawm hlim thiam tawk lo.
A hnuaia mite harsatna a hriatthiampui tawk lo.*

Puitling khawsaka khawsak a thiam tawk lo va, mi dange mamawh phuhrûk dan zir a mamawh a, mi kianga khawsak dan zir a, an dinhmun hriatpui a mamawh a ni.

Patling zia chu hnam himna, hnam damna kulhpui a ni ber a, harsatna sutkian nana hmanraw tangkai tak a ni. Hnam zia te, khawtlang ziate leh chhungkaw ziate hi patling ze lang chhuak thin a ni ber a, eng anga pawimawh nge a nih a hriat theih awm e.

KAN MIZIA (PUTLING ZIA)

*Suangtuahna khawvel zau zel
hi mawl lai hun angin a insawr
zim leh ngai lo.*

— Oliver Wendell Holmes.

Thla sawm a lo nih chuan naupang nunah thil in-
lumlet mak tak mai a lo lang a. A awmna ngaia
awm mai mai thin kha a vâk sawn thei ta a ni. A
bul vela thil awm leh mi dang hman tangkai dan
pawh a hre ta viau a ni. Naupang lawm pawh
awmze neiin a chhawr tangkai thiam a, chik tak
maiin thil a thlithlai thin a ni.

No ruak a la a, tui in ni âwm takin a tifiem vela,
a thil ei pawh thial sawm nachang a hre ta baw
a. Hmeichhe naupang pawh ngaihnohei takin a nui
saih thin a ni. Thil ngaih ruat a thiam a, a thluak
pawh mumal takin a hmang tangkai thiam ta a ni.
Ama thluak hmangin thil chik takin a chhut a, pui-
tlingzia a intan ta a ni.

A la derthawng em em mai a, nêp tak a la ni. A-mah thununtu patling zia leh naupang zia-a hlauhna chuan namen lovin a tibuai thin a. No keh thei lâk tumin a ban da da a, a nu chuan khawih lo turin a vîn tuar mai a. A hlauhlawp chu a tap bai bai thin. Mahse, eng nge a an teh reng tiin khawih a tum fan thin a ni.

Puitling zia hi chu kan thil tawn leh kan hriatsate chhûta keimahni ngeiin ngaih dan kan siam thin hi a ni bér a. A dik leh dik lo te, a that leh that lohte chhuta ngaih dan kan siam thin hi puitling zia a ni. Chuvangin puitlingzia chu harsatna kara kan awmin min tung dingtu a ni a, a tangkai em em a ni

Patling zia leh naupang ziate chik taka bûkin thu tlûkna kan siam thin a. A nihna tak chu mahni ngeiin kan fintiah a, ngaih dan kan siam thin. Puitling zia chu a tangkai a, a pawimawh em em mai. Thil thlithlain a fintiah a, inzir chawpin hma a sawn zel a. Buaina lo thleng tur a hriatin buaina taww turin a lo inpuahchah a. A tihsual tawhte avangin a fimkhur a, a dâwn thui em em a ni. Puitling zia chu puitling tak, dâwn thui tak mai a ni.

Harsatna hian puitling zia chhawr tangkai hlei thei lo turin a tiñuanawp fo thin a ni. Ngaia neih thil leh tih dawklak eng eng emaw hian puitling zia a chhu chau va, a rap bet thin. Lala chuan zungawl a vei a, zu in that loh zia hre chung siin a nghei thei hauh lo a ni. A duh loh anga awmin a dam chhung hun chu hrehawm ti takin a hmangral ta.

Tluanga chuan a hna thawh lai chu a ning em em mai a, mahse hna tha a dap chhuak thei si lo. Hreh-awm ti tak maiin a hna chu ning hluah hluah chung chuan a thawk ta reng mai a ni. Khawtlâng nuna ngaimawh tak mai nein kawng tha dap chhuak thei lawi lovin mi tam tak chu rilru na tak maiin an awm fo thin.

Zau taka thil thli nachâng hie lovin zîmtêah chêp em emin kan inhung bing fo thin. Kan tih dan te, kan ngaih dan te, kan thli dan te, kan nun dante tidanglam thei lovin kan awm fo A chang chuan tihdanglam nachang kan hre lo va, kan tidanglam ngam lo bawk thin. Chuvang chuan kan awm dan pangngaia awmin kan dam chung hun chu hiem-hmunah kan siam ta thin a ni.

*Ka nawr chiam a, engmah ka ang thei si lo
Ka sawi ka sawi a, a sawt thei hlawl lo
Ka bei fat fat a a sawt thei mawh lo
Ka thawk rim em em a, engmah ka ang thei der
lo mai*

Heng hi kan tawng hman lar tak mai chu a ni. Engvang nge ni ang le ? Puitling zia kan chhawr tangkai thiam loh vang a ni.

Puitling ze chhawr tangkai thiam mi chuan thil awm-zia a chhut a, kawng tha a dap chhuak thin. Tih-dan tur a ngaihtuah vang vang a, ti ta se eng nge a an ang, tiin a chhut chhuak vek a. Tichuan mu-

mal tak maiin a ti ta thin a ni. Patling ziaa innghat ngawt lovin amah ngeiin a thluak fim tak hmangin kawng tha a dap thin a ni ber mai.

A nihna tak chhut thei tur chuan ngaih dan leh tih-phung leh kalphung piah lama kal a ngai fo thin a. A boruak mila ngaihdan siam a, thil tih a ngai a ni. Tun hma lam thil kal tawh atanga chhutin kawng tha a dap chhuak a, chuvangin puitling ze tha tak nei tur chuan hriatna zau tak neih a tul.

Putar pakhat kawng kan tur chu motorih a chil hlum thelh a ni. Engvang nge ni ang le? Motor lo kal chu a hmu ngei a; mahse eng anga chaka lo kal nge tih a hisap sual a ni. Tin, eng anga chaka kawng kan thei nge a nih a hisap sual pawh a ni mai thei bawh.

Scientist pakhat chuan research a bei a, kum thum chhung zet mai thahnemngai takin a buaipui ngat ngat mai a. Mahse, thil pawimawh tak pakhat a hre thei lo tlat mai a, a hlawhchham ta der mai. Eng emaw lai hriat chian ngawt chu puitling ze tha nei turin a tawh lo. A tul leh pawimawh zawng zawng hriat vek a ngai thin a ni.

Officer pakhat chuan a hna chu tlin takin a thawh a; mahse a thawhpuite nena thawhho dan erawh chu a thiam lo tlat a ni.

Puitling taka thil ti thin mi chuan mi dang a rilruin a ngaihtuah em em lo. A na tuar leh a rilru pawh

a sawi zen zen lo. Hna a zawn chang pawhin mi dang nena thawhho ngai chi ai chuan amaha a tih thiam zawng a ngaihven zawk thin. Mi dang nena thawhho a thiam tawk lo fo va, mi dang a be meuh lo va, a hnuaia miten an nêl hlei thei lo va; a kianga thawh nuam an ti vak lo.

Patling zia in puitling zia a tibuai thin. A chhan chu patling zia thaa ngaihna kan neih thin vang leh dika kan pawm thin vang a tih theih awm e—

Mi dangte chu rin tlak an ni lo.

Mipa chu an sual.

Hmeichhia chu an sual

Naupang leh uicho chu engmah an ni lo

Vai chu an sual.

Sap chu an fng.

Naupang zia pawhin puitling zia chu namen lovin an tibuai fo—

Miin min sawisel thin

Eng emaw hunah ka la ding chhuak ve ang.

Tumahin min hmangaih lo.

PUITLING ZE TLUANTLING

Puitling ze tluantling hi chuan patling zia leh naupang zia a thunun a, an tihbuai dawn pawhin thu tlûkna fel taka siamin a inthiarfihlim thuai thin.

Naupang zia : Tun kar chu ka nâ der ang a, inah ka awm mai mai ang.

Patling zia : Dam loh chuan inah awm mai mai tur.

Puitling zia : Ina awm chu ka duh leh duh loh a ni mai a. Ka thawh loh ai chu tha hnemngai takin ka la thawk leh mai thei a. Mahse, tuna awm mai maia nakina a aia thawh leh chu awmze nei lo a ni

Naupang zia : Sum tam tak ka lâk luh chuan mipa-in min duh lo vang.

Patling zia : Hmeichhe tan chuan mipa anga sum lâk luh vak a mawi lo.

Puitling zia : Ka tlin hle naa ka kaisang dawn hmel si lo va, hna tha zawk dap ila a dik ang.

Naupang zia : Ka nei laklawh tawh si a, ka nupui chu ka va kham em.

Patling zia : I malsawmna dawn zozai hi chhut ta che. Chu lo rengah in chhungkuaah nupui ma tumah an la awm lo.

Puitling zia : Inneih reng hi a tha em ? Ma ila a tha mai em ? A eng ber chu nge maw tha dawn a. Engtia han tih chi nge maw ni dawn chu aw. Thu tawp siam hmain ngun lehzualin ngaihtuah ila a dik ang

Lehkha zir hi puitling ze tluantling nei thei tura min puitu pawimawh tak a ni. Hriatna a tizau va, puitling taka thiltithe i turin min tanpui a ni.

Rilru te, ngaih dan te, nunphungte tidanglam tura intiamkam hi a tangkai em em bawk. Tihpuitlin theih chin thliar erawh chu a tûl a, tipuitling ngei tura duhna neih pawh a pawimawh em em bawk. Huaissen tak leh luhlul taka intiamkam ang taka thiltih tum pawh a ngai thin. Mahni nuna lungawi tawh lohna kan neih avangin intiamkama mahni insiam that duhna a lo chhuak thin--

*Eng ka ti vei nge, ka va insit bik tawh lo rua.
Thil ho lutuk chu ka ti leh tawh ngai hauh lo vang
Mi tumah ka hmusit ngai tawh lo vang.
Mi dang ngaichang taka khawsak ka ching fo tawh ang.
Ka lungngai bik tawh ngai lo vang.
Taima taka engkim tih ka ching tawh ang.*

A tir lamah chuan a rah hmuh tûr a awm mumal duh lo viau. Mahse, taima tak leh luhlul taka tih fat fat hnu erawh chuan a hlawhtlin tak tak theih a ni. Insiam that duhna thunlung pu thei tûr chuan kan mizia kan inhriat chian phawt a tûl a, kan ze tha lo tibo tûrin intiamkamna hi hmanraw tha tak a ni.

Mi dang kan dem a, chhuanlam kan siam thin hi keimahni lama fel lo a awm vang a ni fo—

Lali chuan, “Ka thiltih min tuipui ve ngai lo,” a ti fo mai a. Mahse, amah zâwkin mi dang thiltih a tuipui lo a ni reng si a.

Zirtirtu pakhat chuan naupangte hnenah, "I chhaw leh lutuk," a ti fo thin a. Mahse, amah zâwk chu a hawihhai lo êm êm a ni.

Liana chu, "Ka thu in ngaichâng ve ngai lo êm mai," tiin a vuivai thin a. Mahse, mi thu a pawisa ngai hauh si lo va.

Sâwma chuan, "I rilru i phawrh tak tak lovin ka hria," tih a ching êm êm mai a. Mahse, a rilru phawrh a harsat êm vâng a ni zâwk.

Pari chuan, "Tlangvalin min chha'h min chhaih a, ka ning tak tak a ni," tiin a sawi a sawi thin. Mahse, a lêr êm mai a, tlangvalin an zuam avângin an chhaih thin lek a lo ni a.

Mi thenkhat chu an sual tak tak.

Hna thawktu chu hlawh hmu tlak a ni.

Inthian thatnə hi thil vang a ni.

Vanneihna hi thil vang a ni.

Hmel aia nungchang a pawimawh zawk.

A nihna tak a chhut chhuak thin a ni. Mahse, harsatnain min tlakbuak laia puitling ze hmang thei lo va kan khawsak chuan a pawl thei hle a ni. Chutiang mi chu—

Pindanah an inkhar khip tat thin.

Mi dang lakah intharfihlmin an inla hrang.

An fate vang nia an hriat chuan an thawn bo.

An nupui vang nia an ngaih chuan an ma.

An pasal vang nia an ngaih chuan an then.

Zu an in rui chiam thin.

Puitling ze chhawr tangkai thiam mi chuan harsatna a tawhin malsâwmnaah a chantir thei thin. British Prime Minister pakhat, Disraeli chuan, “Nêp tak maia nun ve ngawt nan zawng damchhung nî hi a tawi lua e,” tiin a sawi tlat mai. A sawi ang ngeiin a damchhung hun chu ropui takin a hmang thei a, a thih hnu pawhin mi rilruah hmun sâng tak a la nei ta cheu. A damchhung hun kan chhut pawhin fakawm tak a ni. Gladstone-a nen Prime Minister nih inchuhin namen lovin an inbei a. Gladstone-a chu sum leh pajah leh thiamnaah chuan a khan hauh lo va; mahse a tum ruhna leh a inpêk zawhna avangin a diau chuang lo hle a ni. An inlethtal zak zak thin a ni ber Nêp taka nung tur niin a inggai lo va, a duh bawk lo a ni

An sawi dan phei chuan British Parliament-a a thu-sawi hmasak ber tum chuan a zâm a, pawl lehlam miten an lo eu bawk a; engmah sawi hlei thei lovin a thu leh ta thlawt a. Mahse, ramhnuaia inzirin namen lovin a inpuahchah zui ngat a. Parliament-a a din chhuah leh meuh chuan a thusawi thiamzia chu hai rual a ni lo. Tun thlengin British Prime Minister-ho chanchin sawi a nih chângin Disrael-i chu thusawi thiamah a la lang ta fo va, an sawi tawp thei lo a ni ber mai.

Zawhna tangkai :

- 1) Kan mize pathum zingah khian a eng zia khi nge i ngah ber ?
- 2) I naupan lai atanga i chanchin chik takin chhui la, eng bawiahte nge i tan ?

INDAWR DAN

(INHRIATTHIAMNA HI HLAWHTLINNA A NI)

Lala hi a theuneu lo riap riap hle a ni. Khawvelah a nep lo va, a rilru khawvelah a sang tak meuh a ni. Mihring famkim a ni a, palzut mai mai suh. Pawisak fo a phu. Mi tin hian mite ngaih pawimawh kan duh theuh va. Mahni tawkah kan indahsang ve hle thin.

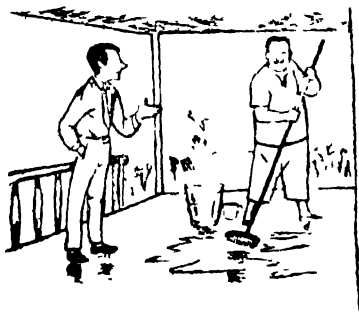
Mi tupawh a rilru hmin hmaṣa lovin awpbet suh. British sorkar pawh ni tla seng lova roreltu a ni thin a. Mahse, a tawpna chu an ram, thliarkar tēreuh tē a ni. An thurualpui theih leh an lung-rualpui ram tlem tē chauh lo chu khawvelah ram an nei tawh lo.

Napoleon-a leh Hitler-a chuan Europe ram pum pul chu tharum thawhin an hneh lak a. Nahse, an tawp-na chu a thuhmun reng. An ram in a chhiat phah a, an ram lakte chu an chhan leh vek a ni.

Juda hnam chu khawvel sorkar ropui tak takin kum za tam an pawt phar an pawt phar thin a. Mahse, an ram din leh tumna an nei tlat a, an duh ang ngeiin an ram an din leh a ni,

Engpawh ni se, tu pawh ni se, eng dinhmun a ding pawh ni se.. i mihringpuite chu palzût mai mai suh, ngai pawimawh fo thin ang che. Hmunphiattu pawh-

in a phiah fai loh chuan a pawi thei a. Ek paih pawhin a paih fai loh chuan a pawi thei a. Hnatkawktu chu ngai pawimawh la, fak fo thin ang che.

An lungawi loh thu i kianga an sawi châng pawhîn dawhtheih takin ngaihsak ching la, an thinrim an hrik thlak hunah an veng hawk mai ang.

Hnathawktu chu an thil tha tih hmuhsak ching la, fakin chawimawi thin ang che. Milem ang maiin palzât suh la, i theih bak thlengin intiam ching lo la, i tih loh turah beiseina siamsak suh.

Hnathawktu chu ngai pawimawh la, an thurâwn beisei thin ang che. Pawimawh, awmze nei leh tel anga an ingaih theih chuan an phûr phah a, an taimâk phah sawt thin. An rilru hmuhsak thei turin kâwm la, hmel hlim takin be thin ang che. An dinhmun hre thei turin kâwm la, an tihsualah mawh phûr la. Tichuan, an lâwmin an hlim ang a, i tan an rinawm sawt mai ang. Lâwmmman pêk te, hlawh tha te, hmanraw tha leh dinhmun him an mamawh a, ngaih pawimawhsak fo thin ang che.

Sakawr takngial pawh i duhna lam lamah i nawr lui thei lo va, i duh dan i ngai pawimawh ang bawk-

in mi dang duh dan ngaih pawimawh ching ang che.
 An zai ngai takin enkawl la, an rilru milzawnga i
 kaihhruai theih chuan i duh dan ang angin i chhawr
 thei dawn a ni.

An pheikhawka i ke rawlhin an pheikhawk bunsak
 la, hriatthiamna nen mi dang dawr thin ang che.
 An dinhmun hre lovin mi dang chungah ngaihdan
 atthlak tak tak siam suh. An ngawi mai mai a ni
 thei. Sawi tur an hriat loh vang leh an zahzum
 vang a ni kher lo thei a, an ngaih a that vang leh
 sawi ve tula an ngaih loh vang a ni mai thei.

Kutkem nei ni mah se an naupan laia an nu leh
 paten an khuahkhirh nasat lutuk avanga a ruka
 thiltih ching an nih chuan khawngaihthlak tak an
 ni. Mi hür tak ni mah se an puitlin hmaa tlangvalin
 an pawngsual avanga hür an nih chuan khawngaih-
 thlak tak an ni. Plato-a chuan tumah mahni duh-
 thua sual an awm lo, tiin a sawi thin. An dinhmun
 hriatsak hman ngaihdan siam lo la, an dinhmun
 briat hmasak tum fo thin ang che.

Nuih heh tak pawh ni se, a zah thup nana nui thin a nih chuan a hlim vang a ni miah lo. En mang hlei lovin, zawitêin an chhâng che pawh a ni mai thei. Mi dang hmai êng en tha ngam lo leh zakzum tak an nih miah chuan an chapo vang a ni miah lo.

Bawlhhlawh bâwma pawisa paih riral mai mai hi chu âthlak tak niin kan ngai a. Sum leh paiin mi kan chhawr thei a, an thiamna leh an chakna kan hmang thei a. Thil tha tak tak kan lei thei bawk. Chuvangin sum leh pai hi kan hlut em em a ni.

Mahse, mi dang zai ngai lova i pâwng nawr thin avang te, i chungtlak thin avang te, i palzut mai mai thin avang te, i sawisel avang leh engakima i inrawlh sek avangte hian sum leh pai aia hlu—hlu tak mai: An phûrna te, an tha-thona te, an rinawmna leh an taihmaknate i paih riral mai mai thin a ni,

Hnaihawktu chu a lian ber aṭanga a tē ber thlengin
thawhpui la, an zavaiin thuhmun rengin ngai pawimawh
fo ṭhin ang che.

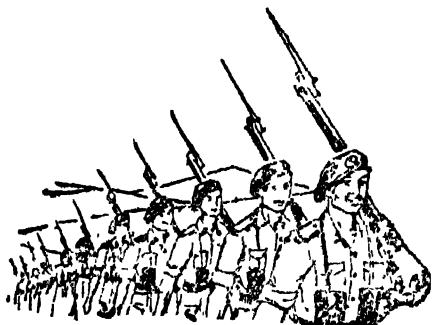
Nangma lam inen hmasa fo ṭhin rawh. Nangmah
ang bawka awmze nei, pawimawh leh tangkai tak
nih thlahlel an ni a; ngai pawimawh rawh. Nangmah
ang bawka zâlenna thlahlel, hmel hlim hmuhdawm
ti tak leh tha taka enkawl nuam ti tak mai an ni a,
hriatthiamna nen mī dang dawr fo ṭhin ang che.

Tuktin daithlalanga inenin uluk takin i mchei ṭhin
a, mah se eng mī nge i nih crawh chu i hre si lo.
I hmel leh i landan aīn eng mī nge i nih ngai pawimawh
fo ṭhin ang che Nangmah leh nangmah inen
la, eng mī nge i nih hriat tum rawh. Mahni inhriat-
chianna hi hlawhtlinna bul a ni a, ngai pawimawh
fo ṭhin ang che.

*An chhinchhih bik che,
I chetzia an thlir,
I sawi apiang an ngaithla,
Fimkhur rawh*

Nu leh pa leh bruaite tan fimkhur taka n n a tul
zual bik. Entawn tlaka nun tum la, rinawm tura mī

dang i beisei chuan nangmah rinawm hmasa ang che.
 Hun vawng dik tura mi dang i beisei chuan hun
 vawng dik phawt mai rawh.

Plutarch-a chuan hlawhtlinna hi min thlahtutea
 innghat niin a sawi a. Napoleon-a chuan sipai tha
 lo an awm lova; hruaitu tha lo erawh chu an awm
 niin a sawi.

Thurawn petu chuan phurna a nei thin. Thurawn
 petu chu hau suh la, palzût mai mai suh. An phur-

na a bo phah thei a, i hauh avangin thurawn an pe leh tawh lo hial thei a ni. Thurawn chu thlai tiak tir angin ngai la, dımdawi taka enkawl tur. Thurawn chu a tha emaw a tha lem lo emaw ngai pawimawh fo thin ang che. Mi dang ngaihdaan la thin mi chu mi fang an ni a. Thawhhona tha nei turin mi dang duh dan leh ngaihdaan ngaih pawimawh a ngai a ni.

Harsatna leh buaina a awmin i mihngpate mawh-puh suh—

Hmanraw that tawh loh vang em ni?

Inkaihhruaina that loh vang em ni?

Tihdan phung fel tawh loh vang em ni?

Inzirtirna a that tawh loh vang em ni?

...tin a chhan dap zawk thin ang che. I fin leh i fel hriain mi dang lakah beiseina sang lutuk nei suh. Ngeiawm duh tak a nia. Nimina thil thar kha vawinah chuan a hlui thei a. A boruak mila ngaihdaan siamin a tul dan anga ngaihdaan tih danglum a tha. Dan chu kan mamawh a; mahse dan bawih intulut lem suh. Buaina a lo awmin dan avanga buaina a nih chuan dan chu siam that mai tur.

Ngenna leh sawmna hnar hi chu a pawl nep viau va, mahse thilpek leh duhsakna hnâwl erawh hi chu a petu tan a na thei êm êm a ni. Hmangaihna ngat phei hi chu hnar lo hram ang che. A lema kan hmuh angin thilpek hnar hi a petu tan a na êm êm a ni.

Mi an thihin an ruang chungah fakna thu mawi tak tak kan sawi thin a. Mahse, an dam lai chuan kan

rel kan rel thung thin. An ruang chungah fakna thu mawi tak kha an hre pha tawh lo va, an that phah bawh hek lo. Engati nge an dam laia i fak mai loh?

An hriata i fak chuan an lawm ang a, an that phah sawt dawn si a. Mi dang fak turin an thih hun nghak kher suh. An dam lai ngeia fak hi a tha.....

Thinurna leh thinrimna hi a thuhmun em? Thinrim khawpa inhnial buai nan hmang lo hram ula, thinur phah miah lovang che u.....

I thinurna thunun rawh .

I thin a rim chuan mi dang ang bawka thinrim ve thei i nih vangin hlim la, lawm rawh. Duh aia naa intih mai a awlsam em avangin thinrim laia insual hi a tha lo va, sim tur. A tul a nih chuan thinrim reh huna insual mai hi a tha zawk.

Thinrim a reh hnua inchhir a nat theih thin em avangin thinrim laia thil tha lo tih hi sim tur Thinrim laia inzilh leh in hauh hi thinrim a zual duh avangin zawngchhang tlak a ni lem lo.

I thin a rim chuan tuma hriat hauh lohna hmuna insasenga ring taka thinrim thu au chhauhpuai a tha khawp mai. Thinrim a reh hma loh chu thinrim thu au chhuahpuai lauh lauh mai tur.

Thinrim thu ziaak pawh hi a tha viau. Thinrim a reh hma loh chu chip chiah thei anga thinrim thu ziah a tha a, thinrim a reh lawk loh chuan ziaak nawn ziaak nawn mai tur Thin rim a reh hunah ziaak sa zawng zawng chu halral hmiah a tha. Thian tha ber hnena kal a, thinrim thu sawi hi a tangkai viau.

Engpawh ni se..... engvang pawh ni se.....thinrim lai chuan nui miah suh. Thinrim laia nuih hi mah-ni inbumna mai a ni a, dawt sawina chi khat a ni a. Thinrim lai chuan thinrim mai tur. Thinrim a reh hunah nuih a zat viau chuan za tak maia nuih vak pawh a pawu miah lo.

Chaw chauh hi mihringin kan.ei tur a ni lem lo. Chawhmeh te, hmawmsawmte kan ei tel tur a ni Puithu ngûna awm reng tur a ni lem lo. Fiamthu te, nawmchennate leh intihhlimnate hi an tangkai em em a ni. Mahse, enga kimah chin tawk neih a tul. A tawk chauhvin aw.....

9

ZU

Mun zû an in vak hian engtin nge an awm thin ?
An rui thin

Engvangin nge mun zû an in thin ? Rual pawl nana zu in an awm a, rilru hichawmna tlansan nana zu in an awm baw. Rilu fima an hmabak tâwn zel ngam lova zu in rui ta mai pawh an awm a, an nih ang taka an nih mai ngam loh vangin zu an in rui a ni ber.

Zungawl vei tibdam dan a awm a, zu ngher den pawh a awm. Zu a in chhan hriat phawt tur a ni. Zu aia a mamawh zawk chu pek mai tur a ni. Rual pawl nana zu in thin mi chu mi zakzum, thian lowm tha ngam lo an ni a. Chuvangin thian tha siamsak a,

mi zinga hlim taka awmtir a ðul a ni. Rilru hreh-awm vanga zu in an nih chuan an rilru hrehawmna tihrehsak a ðul. Rilru fima an hmabak tâwn ngam lova zu in an nih pawhin huaisen taka an nih ang anga engkim nihchilh thei tura enkawl an ngai a ni. Chhan awm lova zu in an awm lo va, zu aia an mamawh zawk leh an duh zawk an hmuh hnua zu in rui vak vak an awm lo vang.

Zurui hi rilru na sam tak, rilru no tak an ni a, engtia enkawl tur nge an nih? Biak pangngaia biak tur. Chhawncchhaih tur an ni lo va, biak ðat duh loh lah a ðha hek lo. Engpawhnise, an rui emaw rui lo emaw i mihringpuite chu biak pangngaiin be mai la; a ðha tawk em em a ni.

Mihring hian zawn kan nei a, a lema kan hmuh ang hian buaipui kan nei a ni. Mahni nih ang taka nih hi kan thil buaipui chu a ni. Ropuina te, zalenna te, hlimna te... kan buaipui ðhin a, kan nih ang taka kan nih hma loh zawng buai-na ata kan fihlim thei ðhin lo.

Pathianin amah angin min sïam a, bawhchhiatna avangin kan nihna kan hloh ta a. Tichuan, kan nih ang taka kan nih leh hma loh zawng kan buai kan buai ðhin. Lal Isua thihnaa thi a, a thawh leh-naa ðho lehte chuan chhandamna an chang a,

Pathian pakhata mi nung pathumte chu an zawm leh ta a ni. Kristiante hlawhtlinna thurûk chu Lal Isua a ni.

Lal Isuaa hlawhtlinna thuruk man lote pawhin an damchhung atan hlawhtlinna thuruk an man ve thei tho a ni. Hlawhtlinna thuruk chu mahni nih ang taka nih hi a ni a, thûk zawkin kan la chhuñ lehzel ang.

10

SEX EDUCATION

(ENG NGE KAN NGAIHTUAH ?)

WHAT'S ON A MAN'S MIND

Sigmund Freud

Psychologist hmingthang tak, Sigmund Freud-a chuan mihring nun leh khawsak dan hi hmun zaa sawmriat zet chu mipat hmeichhiatna hian a thunun tlát niin a sawi a. Mi thenkhatte pheí chu an nun zawng zawng deuhthaw hi mipat hmeichhiatnain a thunun hial niin a sawi. Dik tak maw ?

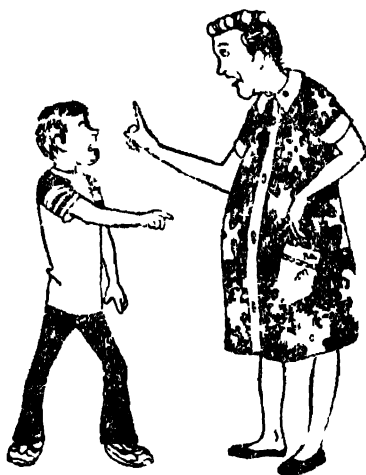
Brchiss rama mi chêngte chu Brchissians an ni a, an chheh vel mel sâng khat biala hnam dang awmte chu an that mang barh mai a. Mipa leh hmeichhia chuan hmaithinghâwng ang deuh hi an vuah fui mai a. An kap kâr i en 'chuan mipa leh hmeichhia reng reng i thliur hrang thei lo vang. Mipa chuan an hmaiah kekawî an ha a, hmeichhia crawh chuan an hmaiah pawnfen an feng a ni ber mai. Mipa zang chu a hnâr seipui mai chu a ni a. Hmeichhia chhu chu a hnâr kua a ni ve thung a. Hmeichhia hnâr an nei lo ti ila a fiah zawk mai âwm e.

An naupan lai atângin hmaithinghâwng ang chu an vuah vek mai a, inkeusak chu suala ngaih 'a nih avangin a pawî thin em em a ni. Hnâr hlehsaka an vau thin avangin hmaithinghâwng chu tumahin an in keusak zen zen lo, an hlau em em zawk a ni. Hmeichhia chuan hnâr an neih ve loh avangin an sual vanga an nu leh pate hlehsak niin an ngai a, inthiamlohna leh insitna an nei a, mipa hnâr an awt thin. Mipa crawh chuan hnâr seipui mai an neih avangin chungnung deuhva inggaihna an nei ni awm-in an sawi a.

Brhissians chanchina dangdai tak pakhat chu Mitê chanchin a ni a. Brhissian mite chu lian pui pui, fit kua zeta sâng an ni a. An hmeichhiate phei chu hmeltha tak mai an ni. In tinin mitê an awmpui thin a, mitê chuan hna an thawk lo va. Inah nilengin chhungkaw nu ber bulah an tawlh an tawlh a, an duat thiamin nuam pawh an ti em em mai a. Chhungkaw pa ber chu ei zawngin ram lamah nilengin a chhuak thin a.

Mahse, pa ber ram chhuak a lo hawng a, an nu chuan a lo fawp a. Mitê reng reng ngaihsak lovin an pahnih chauh chuan an inbuaipui ta a. Mitê chu hrilhai takin an kiangah a awm a. Mahse, engmah a sawi ngam lo va, a rilru erawh chu a na em em thin. In neitupa ram chhuak chu lo kir leh tawh lo se a duh a, tlai lama a hmel a hmuh chângte chuan a rilru a na em em thin. Chaw ei khamah mitê chu an muttir mai thin a. Anni nupa erawh chu an inchhaihun an inkâwm hlim a. Mitê chuan a thîk a, an thawm a hriatte chuan rilru buai em emin a awm thin. Mi thenkhatte chuan mitê chu an muttîr ve mai a, thenkhatte chuan pindan dangah an muttîr a. Mitê chuan an nupaa zana an mu dun leh an inpawl laite chu a hai hauh lo va, a rilru a nâin hrehawm a ti em em thin a. An thenawma mitê awm ve hnenab pawh a rilru chu a sawi ngam lo va, a chhan chu a pî leh a puten an hriat chuan a tan tuarna rapthlak tak a ni thei tih a hria a ni. Chhuna in neitupa ber a chhuah hlan chuan mitê chu a hlim a, a lawm a; nuam a ti êm êm a ni.

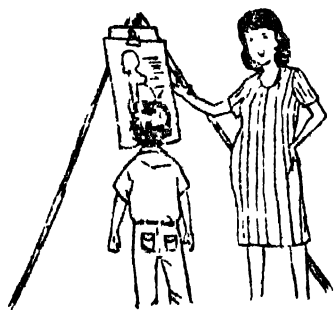
Hetiang deuh bawh hian Mizoramah pawh mitê leh milian chu chhungkaw tinah kan awm a. Kan rama milian chu nu leh pate hi an ni mai a, mitê erawh chu naupang hi an ni a. Nu leh pate hian an fate enkawl danah hian an rilru hmuhpuia an tan th tur ngaihtuah a ngai a ni. Naupang enkawl dan dik hi hlawhtlinna thuruk a nih avangin kawng tin- rengah fimkhur tak leh awmze nei taka naupang enkawl hi a tul tak meuh a ni.

“Ka nu khawi atangin nge i pum chhunga nusen kha a lo chhuah dawn?” tiin a zawt a “I zahpuiawm leh lutuk, chutiang an nate an zawt ngai lo” tiin a khap bet thuai a. Lala chu a kimki a, a hrilhai tak meuh a ni.

He nu hi chuan naupang enkawl dan dikin naupang a enkawl a ni. Mîhring lem a ziaak a, taksa peng

hrang hrang kawhmuhin nausen awmna lai a kawh-
hmuh a. Thla kua a tlin hunah a kap kara a serh

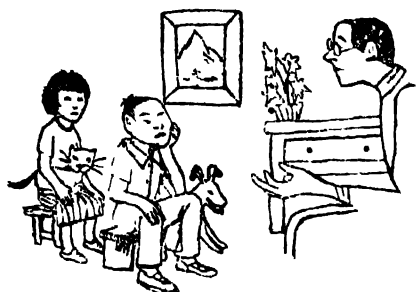
aṭangin nausen a lo piang chhuak dawn tih a hrilh
a. Mi zawng zawng hi chutiang vek chuan an piang
chhuak thin a ni tih pawh a sawi a ni. Lala chuan
hmuhnawm ti takin a en dauh dauh va, ngaihnawm
ti tak maiin a nu thusawite chu a ngaithla a. He-
tianga thil kalhmang dik tak hrilh hi an puitlin
thlenga thil an thlir thiam theih phahna a nih avang-
in a ṭangkai êm êm a ni.

Lala hi a dilchhût a ni ngawt lem lo, a chîk zawk
a ni. A zang a khawih a, a hmaaa hmeichhe chhu
a kawk a. “Ka nu kan thil neih hi a inang lo...”
tiin mak ti tak maiin a chhan hriat tumin a nu a
zâwt a, “Khatin i zahmawh khawih suh. I tenawm
leh lutuk. Chutiang naupang tê tēin an buaipui

“Kha kha mipa leh hmeichhe danglamna a nih kha. Mipa zawng zawngin zang an nei a, hmeichhia zawng zawngin chhu an nei vek a ni” tiin thil kalphung dik tak hrilh a tha.

Naupang zawhna chhan that loh hi an puitlin hnu thlengin an tan a pawl thei a. Thil thlirdin an thiam loh phah a, an rilru lamah buaina leh harsatna tam tak an neih phah thin a ni.

A lema kan hmuh ang hien an zawhna chauh chhang lova thil tangkai leh pawimawh dangte pawh hrilh a tangkai a ni. Nausen insiam dan pawh an zawt fo thin a, nu leh pate inhmangaih tak maia an mutduna an inpawl dan leh nu leh pate chi ve ve atanga nu pum chhunga nausen a lo insiam tak dante chu fiah taka hrilh a tha.

Zahmawh hrâwt hi mi zawng zawngin an ching niin an sawi a. Kum hnih emaw kum thum emaw an nih atangin an ching tan a, inthiamlohna pawh an nei thin. Nu leh paten thil nihphung anga pawm an harsat thin. Inthiamlohna engmah neih a tul lo tih hrilh a tha. Mahse, mi hring lo nihna a ni a, thil chin loh tur a nih thu fel taka hrilh tur.

Hmeichhe naupangin kum 12/14 an nihin thi an nei a. A tir lamah chuan an hlauthâwng duh viau. Nau pai thei tura an pumpui inpuahchahna a ni a, puitling tura an taksa insiamna a ni tih hrilh a tha. Nawm loh phah deuh châng awm mah se, a hlaub-awm lo tih hrilh tur. Hmeichhia zawng zawngin thi an nei thin tih hrilh a, thlatin fa an neih hmaa thi an neih thin dante pawh hrilh a tha. Tin, fa an neih hnuah thi an nei leh dawn tih pawh hrilh a tha.

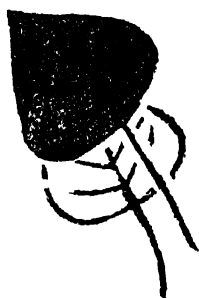
In sa angin inchan la, eng hmanrua nge i hman a, a chhungah eng thilte nge i dah ngaihtuah fo thin ang che. Naupang chu i in sak a ni a, a rilruah chuan thil tam tak i dah a, i thil dah azirin a hlawhtlingin a hlawhchham mai dawn a ni. Naupang enkawl dan dik hi hlawhtlinna thuruk a ni.

Zawhna tangkai : Naupang enkawl dan dikin i fate i enkawl em? I nu leh paten naupang enkawl dan dikin an enkawl che em?

11

HNEHNA NUN

*A tawp a tawpah amah ngein
thu tlukna a siam nge nge thin;
Zirna chu zirna a ni mai a, thu
tlukna siam nana hmanrua mai
a ni*

Viktor Frankl.

“Uai, a lo ni reng mai a!” tia inhmuhchhuahna hi hnehna nun lo inñanna a ni. Hnehna nun hi hring nuna a vâwr tawp a ni. Hnehna nun nei tura piang chhuak vek kan ni a; mahse mi tlemte chauhvin an chang tlat mai.

Kan piang chhuak hi zalen taka piang chhuak kan ni a, mahse kan zalenna chu thupek leh inkaih-hruaina avangin dan chep a ni a, a bo lek lek thin a ni Kan zalenna tlemte chauh hmangin kan dam chhung hun kan hmang ta thin a lo ni. Hnehna nun neitute chuan an pianpui zalenna chu an nei leh thei ta tihna a ni.

Nu leh pate bawiah kan tâng phawt a, an thupek leh kaihhruaina chuan kan zalenna a uphlum lek lek thin. Nu leh pate bakah kan zalenna tichhetu chu khawtlang inkaihhruainaah te, hnam tihphungah te, dan leh inkaihhruaina dang dangah te tam tak a awm a. Mahse, pianpui zalenna la kir leh turin chungte chu kan doral an ni.

Min phuartu thenkhat atanga inti zalenin mi tam tak chuan hnehna nun nei nia inchhal an ching hle a. An nungchang te, an thiltih thenkhatte sima an insiam tharin hnehna nun nei niin an inngai thin. Mahse, chu chu mahni inbumna mai a ni a, piantharna chi khat a tih theih ang chu. Hnehna nun nei tur chuan—

Hriatna te,

Mahni thu ngeia thiltihnte leh innelnte hi pathumin neih a ngai a ni.

HRIATNA

Hriatna hian a huam zau thei em em mai. Hun kai tawh te, tun hun leh kan hmabâk hun hriatna hi thil pawimawh tak a ni.

Hnehna nun neitu chuan amah tibuaite leh bawia tantirtu a hneh a, amah ngein thil a ngaithla a, a khawih a, a tēm a, a zir a, a chhut chhuak kil kel thin. Mi dang sawi dan leh ngai dan anga pâwng tih mi a ni ve ngai lo.

Leitung leh a chhung² thil awm a hmu a, amah ang bawka kum hlun lo tur an ni tih a hria a, a hlut thiam em em a ni. A hriat chin leh a hmuh chin chin chu a chenchilh hmak hmak a, a râl thlir ve ngai lo va, a ti der der ve bawk hek lo. A hriat loh leh a hmuh loh pawh amah tibua²itu ni turin a phal ngai lo va, a chenchilh hmiah hmiah tho thin a ni.

Lui kamah amah maiin a ding vang vang a, a rilru a pelhê lo. A duh dan tēin ngaih²dan a siam a, amah maiin thil a zir thei a. Amahin thlifim a dawng thei a, lungngaihna pawh a tuar thei a ni. Amah chauhva a awm châng leh amah chauhva thil a tih nikhuain a rilru a pelhê ngai lo.

Amah a inhre tlat thin. A taksa che vel leh a awm-zia a hria a. A zâm leh zâm loh a hria a, a thin-rim leh a phûr dan a hre vek a ni. A rilru inhawn dan leh a inkiltawih dan zawng zawng a hre vek thin. A duhthusam leh a suangtuahna vâk vel thinte chu a zahpui hauh lo va, a hrethiam em em thung a ni.

Mi thusawi awmzia a man zung zung a. An thusawi a ngaichang a, a taw²k chauhvin a chhang lêt thin. Mi dang nena inkawmnaah inthup nan leh zahzêlah zawhna a zawt daih ngai lo va, thu dangah a peng daih ngai hek lo. Sawi âwm a hria a, sawi dan a hre baw²k. Inpawh takin mi dang a kawm thin a ni.

A nih ang angin a lang mai thin. Mahse, a nihna chu Chiang takin a hre thung. A rilru leh a taksa che vel a inkhuangrual a, a boruak milin a khawsa thin. A thusawiah a awm a, a chenchilh hmiah hmiah thin—

*Nui chungin a ang tun tun ve ngai lo,
A hlimawm hle lain a inhmaum up tlat ngai lo.
Amah a inbum mai mai ngai lo.*

Khawi hmuna awm nge a nih a hria a, eng nge a tih a hria a, a chenchilh hmak mai thin a ni. Abraham Lincoln-a chuan “Khawia awm nge kan nih a, khawi lam panin nge kan kal kan inhriat chuan kan tih lai chu a nihna tak kan hrethiam a, engtia tih tur nge kan hre thei thin a ni,” tiin a sawi a. Eric Berne pawhin hriatna hi engkim bul ni hialin a sawi nghe nghe a ni.

MAHNI THU NGEIA THILTIHNA

Mahni rilru puakchhuak ngeia duhthlang a, thiltih hi hnehna nun neite zia a ni. Mi dang tih dan angin a pawng tih mai lo. Mi dang zah vang leh hlauh vangin a duh loh angin a ti ngai lo. Ngaihdan zau tak a nei a; chutah chuan thawl takin a khawsa thin a ni. Rilru pakhat neiin a thiltih a ti bur lo va, a boruak milin a rilru pawh a thlak danglam thuai thuai thin a ni.

A zalen halh mai. Duh thlangin ama duh dan ang takin a ti a; mawhpurhna a la ngam a. A sulhau chhutin a enlet a, awmze nei takin a nung thin a ni.

Amahin thu tlûkna fel tak a siam thei. Ama zia a hre Chiang a, mahse thu tlûkna siam turin a ziate chuan an tibuai lo. Tihual chang a awm tih a hria a, a tihual pawhin a buai lem lo.

Buber-a chuan thu tlûkna siam theih lohna hi sual lailet der niin a sawi a. Mahni thu pawt chat thei lo mi chuan engmah a tipuitling thei lo. A buai nuai mai a ni. Mahse, zalenna tel lo chuan thu tlûkna siam a harsa a, chuvangin bawih ata tal chhuah a tul hmasa fo. Nu leh pa bawih ata chhuah a, mi dang dang bawih ata chhuah a ngai thin.

Mi tinin chung lama tur thintu an nei tih a hria a, mahse chung lamarawn turtu bawiah awm a duh ngai lo. A thunun tlat zawk a ni. Tlûkna leilung leh khawsakna hmunin awmzia a nei em em tih zawng a hre meuh mai. Mahse, a awmna apiangah boruak tha a siam a, chu chu a tlan ta thin a ni.

Thu tlûkna a siam pawhin ama tana tha a buaipui tel thin. A bawhzui a, a thusawi angin a nung, a che, a awm a ni ber

INNEINA

Naupang ze pianpui a ni. Inpawhna tha tak, inkawmngelh a duhawm tak leh induhsaktawnnate a huam a, a pawimawh hle a ni a.

Hnehna nun neitu chuan thin tha a siam a, nel tak-in a kawm. Thup leh zep a nei lo va, a rilru a zalen halh thin a ni. Chhuanlam a siam mai mai lo va,

mi dang a hnial vak vak ngai lo va, mi dang a
chhawncchhaih vak vak ngai hek lo.

Mi kuta rul kaw zen a ching lo va, mi dang a hek
ngai lo. Mi dang a phut ngai lo va, an dinhmun
a hriathiampuin an nibna a hmuhpui a ni. Ama
thil tawn tawhte chuan an tibuai ve ngai lo. Chu-
yangin heng thu hi a sawi ngai lo.

I pa ang maia suai i ni.

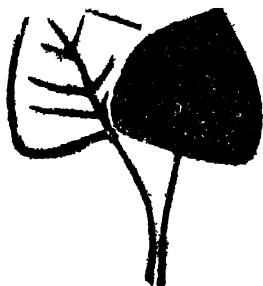
I nu ang maia phunchiar i ni

Mi tih theih chu i thei tur a ni.

Ka farnu ang maia mahni thu duh i ni

A thusawi leh a thiltih a piang a chenchilh a, a lem
leh a derin a ti ngai lo. A hmabak tur thlirin awmze
nei takin engkim a ti thin. Thu tam tak sawi a
ngaisang lo va, awmze neia thusawi a ching thung.
Tih teuh leh neih teuh aia awmze neihpui theih chi
a ngaihlua a ni.

Zawhna tangkai : Hnehna nun ze pathum zingah
khian a eng ber nge i tlakchham ?

MI HLAWHTLING

*Mi enqmah i zirtir thei lo,
Amah inhmuchhuak turin i
pui thei chauh a ni*

Galileo

MI HLAWHTLING

Mi hlawhttingte hian theihna kawng hrang hrang an
nei thin. Mahse, an thiltihin kawngro a su ber lo
va, mumal tak leh awmze nei taka tih hi a pawimawh

zawk a ni. Mi hlawhtling chuan amah a inhre
chiang a, a thiltih apiang chu a chenchilh a, awmze
nei takin a nung a, a harhvâng hle bawk. A fam-
kim bik lo tih a hria a, mi dang tlin lohna hre-
thiamin an nih ang angin a pawm thei thin a ni.

A duh dan ang thlapa awm a tum lem lo va, a tlin
tawk ang angin a khawsa mai thin a ni. A induhin
a intivei ngai lo va, mi dang kuta rul kaw zen a
ching hek lo. Mi dang tawn huam a duh ve ngai
lo va, tihthinrim, lah a duh bawk hek lo. A nih
angin a lang mai a, a thusawi leh a thiltih chu a
chenchilh hmak hmak thin a ni.

Thaa lan leh that tak tak danglam dan a hria a.

At der leh at tak danglamzia a hria a,

Hre tak anga lan leh hriet tak tak danglam dan a hria a,

Thup tit tet a ching lo va, chapona leh mahn
insitna a nei lo va,

Awmze nei takin a nung zawk thin a ni

Mi tin hian hnehna nun nei châng zawng kan nei
theuh mai a. Mahse, a hun rei zâwng erawh chu a
inang lo thin a ni. Mi hlawhting chuan hun rei
tak chhung hnehna nun a nei thei thin a ni. Chet-
sual châng zawng a nei meuh mai; mahse, chengkaw
bial a tawilthlu fo ngai lo a ni. Eng emaw châng
phei chuan a hlawhchham ve thin a, mahse a bei-
dawng ve ngai lo va, mahui inrim tawkna a nei tlat
thin a ni.

A duh dan ngata ngaituahna hman a, a thiam ang
tawka thiltih a hlau ve ngai lo. Ngaidan mai mai

leh a nihna tak a thliar hrang thiam a, hre ber leh thiam ber anga lan a tum ve ngai lo. Mi dang thukhawchang a ngaithla a, an thusawi awmzia a cahut a; mahse amah ngeiin thu tlûkna a siam thin. Mi dang thukhawchang chu a hlutpui thiam em em a, mahse a ngaihdan siam turin chung chuan an tibuai ve ngai lo. Hmanruaah a hmang chauh thin a ni. Mi duh dan leh sawi dan zawmin a khawsa lem lo va, ngaihdan fel tak a nei a; chutiang chuan a nung mai thin a ni.

Mi dang puihna bैसेi vangin khawngaih thlala tak maia khawsak a duh ve lo va, a ching hek lo. Ama ro chu a inrelsak mai a, ama chungah thu a nei tlat thin a ni. A chung a thil thleng apiangah mawh a la ngam a, a chung a thu nei turin tumah a remti lo. A chhiatna leh harsat denchhena tute emaw hnuaia kûn a duh lo va, amah leh amah chu a inbuaipui mai zawk thin a ni.

A hun takah engkim a ti chat chat a, a boruak milin a khawsa thin a ni. Tih âwm a ti chat chat a, inhmeh tak maiin engkim a ti a ni ber. Engkim tan hun ruat a ni tih a hre ran a, a rilruah chu chu a vawng thin -

*Rik chawrh hun a awm a, dam taka tih hun a awm.
A huhova tih hun a awm a, mahni chauhva tih
hun a awm.*

*Inbeth hun a awm a, inhmangaih hun a awm.
Tah hun awm a, nuh hun a awm*

*Nawr chiam hun awm a, inhnuhdawh hun a awm.
Sawi hun a awm a, ngawih hun a awm.
Hmanhmawh taka tih hun a awm a, muangchanga
tih hun a awm.*

A tan chuan hun hi a hlu em em a ni. Chuvangin hun a khawhral mai mai ngai lo. A hun tawng apiang tangkai takin a hmang thiam a, a hun hman mek tangkai taka a hman laiin a hmabak hun atan a inpuahchah reng a; a hun hman tawhte chu amah fuihtu atan a hmang a, amah zilhtu atan a hmang bawh thin. Tun huna chengin hun kal tawh a hre reng a, mahse chu chuan a tibuai lo, a tanpui zawk a ni. Tun huna chen laiin a hmabak hun atan inbuatsaih mah se a hmabak hun tur chuan a tibuai lo, a tanpui zawk a ni.

A mizia Chiang taka briain a rilru chhungril pawh fiah takin a hmu tlang vek a. A tlin lohna lai chu hre mah se amah tibuahtu atan a hmang ngai lo. Ngaihndan mumal nei lovin tuilairapin a awm ve ngai lo va, awmze nei takin a nung zawk a ni. A thinrim ve thin tih briain mi dang an thinrim châng pawhin a hriatthiampui em em a ni. Mi dang a lawmpui thiam a, mi dangin an lawmpui nikhua pawhin a lawm thei em em a ni. Mi dang a hmangaih thiam a, miin an hmangaih pawhin a hlimpui thei thin a ni.

A duh dan ngeiin thil a tithei. Ngaihndan sakhat leh tlang khat chauh neiin zîm têah a inhung ping ve ngai lo. Ngaihndan zau tak a nei a, a horuak milin ngaihndan a siam zung zung thin a ni. A tho-

thang a tha a, a hnathawh apiang a tuipui a; infiam nuam a ti a, ei leh in pawh a hlimpui em em thin a ni. Thian kawm nuam a ti a, mi dang zinga awm chu a hlimpui tak meuh a ni. Hmeichhia a nih vangin a lawm a, mipa a nih vangin a lawm bawk. A nihna chu a lungawipui a ni Inthlahrunna nei lovin hlim takin engkim a ti a, mi dang pawh dip lo takin a pawisa thiam em em thin a ni.

A tul chuan hlimna pawh a khekkhal thei a, a insum mai thin. A duhzawng tih a hlau ngai lo va, mahse awmze nei takin a ti thunga ni. Ama himna tur leh thatna tur a nih vangin mi dang a rap bet ngai lo va, an that tlanna a buaipui zawk thin. Hlawhchham turin rilru a siam ve ngai lo va, a tha zawngin engkim a thlir thin. A hleinluakin engmah a ti ngai lo va, chintawk neiin a khawsa thin. Khawvelah hian a awm a, inthiarfihlim a tum ngai lo. Harsatna engpawh awm se mawh a la a, mi zawng zawng hamthatna tur a buaipui thin a ni. Eng thil pawhin tlakbuak se a tangkai theihna ang angin thahnem a ngai em em thin.

MI HLAWHCHHAM

Mi hlawhchham chuan mawhpurhna a la tha ngam lo va, tuilairapin a awm thin. A naupan lai aþanga a thil tawnin namen lovin kawngro an su a ni. A mamawh an phuhruk that loh vang te, ei leh in tha a ei phâk loh vang te, chhunikaw inngeihlohna avang te, tihnawmnahna avang te, hun rei tak lung-awilohna a tawrh avang te, tuarna rapthlak tak a tawrh avang te.... chhan dang dang vangin hlawhtlingthei lovin a awm ta a tih theih a ni.

Mi dangah a innghat a, mi dang dem a ching em em a; chhuanlam a siam fo mai thin a ni. A nun a zalen lo va, a buai em em thin. A awmdanah a hlim thei lo va, a lungawi hek lo. A nilnaah a lungawi lo va, a hnathawh a hlimpui thei thin lo a ni. Beisei tur nei lo anga inngaiin a lungngai em em thin. Thih hial a chak chang a awm a, nun a ning hluah hluah thin a ni. Engmah tithei lo anga inngaiin ilru hah takin a khawsa a, hmasawn thei lo anga inngaiin lungngaiin a rum thin. A thlan khur thuk taka laiin thaw ipik zetin a inphum thin a ni ber mai.

Tun hunah, anung ve ngai lo va, thil kal tawhin a tibuai a, a hmabak hun lo la kal turte chuan namen lovin a delh bet tlat thin a ni. Vanduaia leh van-neihnaa innghatin a che chang hlei thei lo va, amah insitin a indem a, mi dang a dem bawk thin a ni. Chhuanlam a ngah em em mai a--

Nupui dang nei ila zawnng... ..
Hna dang thawk ila chu.....
Ka zirlai kha lo zo ni ila chu.... ..
Ka hmel tha ve se zawnng...
Sum leh pai nei tam ngat ila chu . .
Nu leh pa tha nei ve ila chuan... ..

A hmabak hun a thli a-

Nula hmeltha tak mai kan tawn fuh hluah zawnngin ..
Ka inzir puitlin hunah zet chuan

Ka fate an hleitlin ve deuh hunah chuan

Hna tha ka hmuh hunah chuan.....

Ka pu a thih hunah meuh chuan.... ..

A chhe zawngin a hmabak hun tur a thlir a—

Ka hna atanga mio ban hlauh zawngin.....

Ka thluak a buai teh chuan lo ...

Ka ke a thlah hlauh chuan.....

Ka chetsual palh hlauh mai zawngin... ..

An lo huat viau mai chuan

Heng thil tam tak avang hian a buai em em mai a,
engmah mumalin a ti hlei thei thin lo a ni. Duhthu-
sam leh mahni insawithaih mai mai, buaiin a hun
blu tak mai chu a chhawr tangkai thei ta lo a ni.

Rilru mumal a pu thei lo va,

Awmze neiin a nung thei lo va,

Ngaihdan fumfe a siam thei lo va,

A rilru a zalen lo va,

Lemchang angin a khawsa a,

Engkim a ral thlir a,

A thawiin thil a tithin a ni ber mai.

A awmdan phung chu kham hle mah se a tidanglam
ngam lo va, a theihna leh a thiamna ngei ngei pawh
a chhawr tangkai ta lo a ni. Mi dang a kawm ngeih
hle thei lo va, mite nei lutuk phei chu a hlau hial
thin a ni. Mi dang duh dan leh ngaihdan anga
khawsak tumin dinhmun mumal nei lovin a khawsa
a ni ber. Tlanche chungin engkim a ti a, ti mai mai
anga lan a tum chhang a awm a; tih der der a ching.
A nih loh ang puin a lang a, a rilru leh ngaihtuah-
na buai tak maiah chuan a tawngkhawng tlat thin.
Amah leh amah chu a indip tlat a, mahse mi dang
puhin chhuanlam a siam hlauh thung a ni.

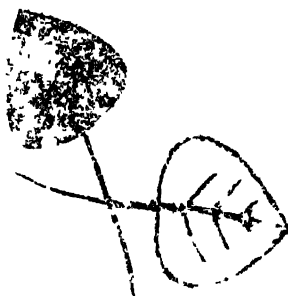
Mi tin hian hlawhtlinna khawp malsawmna kan dawng vek a, hlawhtling tura piang kan ni baw. Mahse, mi hlawhtling chu khawvelah an tlem em em a ni. Mi tin hi kan danglam avangin mahni ze hlu bik zawng hmu a, hmu tangkai thiam apiang chu an hlawhtling ta thin a ni. Mi tamzawh hlawhtling riau ruau, hlawhchham deuh roh kan ni a. Kawng thenkhata hlawhtling, kawng lehlama hlawhchham kan ni, a tih theih awm e. Kan dinhmun leh kan chung a thil thleng zawng zawngah hian mi tinin mawh kan phur theuh va, hlawhtlinna leh hlawhchhamna pawh mi tin kova inngat liau liau a ni.

Zawhna tangkai :

Mi hlawhtling nge i nih mi hlawhchham ?

Mi hlawhtling ziaah hian engte nge i tlakchham ?

Mi hlawhchham ziaah hian a engte hi nge i neih ve?

MAHNI NIH ANG TAKA NIH

Dr. James Gordon Gilky chuan mahni nih ang anga lan duhna hi history ang maia upa niin a sawi a. Chu chu hringnuna bei tlat niin a ngai a. Kan buaina leh kan harsatna hi mahni nih ang taka kan nih loh vang a ni fo. Angelo Patri chuan lehkhabu 13 lai a zia k a, Newspaper-ah pawh naupang enkawl dan chungchâng thu vawi duai lo a chhuah a. Mi dang nih thlahlel mi chu mi khawngaihthlak tak an ni, tiin a sawi hial a ni.

Filmstar-ho khawsakna hmunpui Hollywood velah khuan mahni nih loh anga lan phet tuma buai an tam em em a ni. An mi ngaihsan takte anga lan tumin an phi ruai a, anmahni nihna hial phatsanin an hmanhlel thin a. Sam Wood-a chu a thi tawh a, a dam lai chuan Hollywood-a Director chhuantawlawl a ni a. Filmstar tharlamte zinga a lu tihaitu ber chu an nih loh anga lan an tum thin hi a ni. An nih ang anga lang mai turin a theihtawp chhuahin hna a thawk thin a. Mahse, ngaihsan an nei a, an ngaih-

sante anga lan tumin namen lovin an inzir leh chiam mai thin. Sam Wood-a chuan, "Chutiang mite chu mipuiin an nei daih tawh a, a dang asin an duh," tiin a zilh thin a ni.

Paul Boynton-a chu Sacony Vacuum Oil Company-a Employment Director a ni a, hna diltu sang tam tak an interview thin a. Chu mai bakah "Hna hmuh dan kawng ruk" a buin a siam nghe nghe a. "Hna diltute tihsual rapthlak ber chu an nih loh angin an lang thin a. Interview-tute duhzawnga khawsain an duh dan anga zawhna chhan an tum thin a Mahse, a der maia intih chu annin an lo duh si lo" tiin a sawi hial a ni.

Nula pakhat hi zai thiam a chak em em mai a, mahse, a hmelin a zir hlawl lo. Chhe tak mai a ni a, a ha a kuh a; a hmui a kawh luah mai a. New Jersey Night Club-a a zai hmasak ber tum chuan a ha kuh thup tumin a zai tha ngam lo va.

A zai ngaithlatute zinga pa pakhat chuan an ban veleh a pan chat mai a. "Ngun takin i zai ka lo ngaithla a, mahse i thiam tehluul nen, i ha i buaipui deuh nin ka hria," a ti a. Nula chu a phu deuh zawk ta mai a. "Ha kuh chu sual em ni? Dan bawh-chhiatna em ni?" a tih lai chuan a thin a thawng nasa em em mai a. "Thup reng reng suh. Zak miah lovin zai mai la, i zak lo a ni tih an hriat chuan an ngaisang sawt dawn che a ni. Chu lo rengah ha kuh kha i tan malsawmna a ni ve thei reng asin..." a ti a.

Gas Daley-i chuan a thurawn chu a pawm a, a zai leh meuh chuan mipuin an lâwm kher mai. Zai-thiam hmingthang tak a nih phah ta a. Cinema-ah leh Radio-ah te pawh chuan an hawlh lawr pawl tak a lo ni ta hial a.

Willian James-a chuan mi pangngai hian kan thluak hi zaa sawm chauh kan hmanzangkai niin a sawi a. Kan theihna tlemte chauh hi kan chhawr zangkai thin a. Mahse, mi tin hi khawvela thil thar, duhawm tak mai kan ni. Leilung pian tich ata tawh nangmah ang chiah chiah tumah an la piang lo va, an piang leh bawk hek lo vang. Mi danglam bik, mi pakhat, anpui reng reng nei lo i ni a, i va han ropui tak em! I va lo rapthlak lulai em!

Chi inthlah chhawng zel chhui mite chuan mihing hi chromosome 48-in a siam an ti a. Chromosome 24 chu nute hnena mi a ni a, chromosome 24 chu pate hnena mi a ni thung a. You and heredity ziaktu Amram Scheinfeld-a chuan chromosome pakhat hian gene sang tam tak mai a awm a, gene pakhat lek pawhin mihing nun pum pui hi a tidanglam vek thei niin a sawi a. Gene pakhat mai pawhin chuti tak maia thitithethihha a neih chuan gene tam tak mai i nei a, i va lo rapthlak tak em?

I lo ropui bêr bêr kher mai. Hlawhawm tak leh rapthlak tak maia siam i lo ni. Mi thiam chhut dan chuan unau mipa leh hmeichhia tlôklehdingawn 30,00,00,00,00 nei mah la, nangmah ang chiah chiah chu pakhatmah an awm thei lo vang. Chuvangin mi

dang tumah an tum suh—i ang tak tak thei dawn chuang lo.

Dale Carnegie-a chu New York-a a kal hmasak ber tumin American Academy of Dramatic Arts-ah zir ve turin a lut a. Lemchang thiam tak mai nih a tum a, lemchang thiam tak maite chu a ngaisang em em mai a. Anmahni anga thiam ve tumin ka tum nge ruh sa ruh, tiin a insang phek nasa mai a. Walter Hampden te, Otis Skinner-a te chanchin leh mi dang chanchin zirin namen lovin anmahni anga thiam ve tum chuan a inham buai ta a. Kum thum zet a buaipui hnuin a hlawhchham ta der mai a, a inzahpui hle nghe nghe a ni. Dale Carnegie-a tan chuan Dale Carnegie-a nih mai chu a tawh em em a mi dang tumah a ang tak tak thei dawn lo tih a hmuchhuak ta a.

Kum eng emaw hnu chuan sumdawng mite tan leh-khabu ziaak a tum leh ta a. A hma ang bawkin ât a so leh ta chiam mai a. Lehkhabu chi hrang hrang a lakhawm chiam mai a, chung lehkabua ngaihdan thate chu a lâwikhawm ta a. Kum khat el euh a buaipui hnu chuan chhiar tlakin a puitlin thei ta ngang lo va, a ziaak sa chu a nuai hlawn tawp a, bawhlhlawh bawmah a paih ta a. A bul a tan tha leh ta ngat a, ama ngejin ama hriat leh ama ngaihdan angin a ziaak ta a, Shakespeare-a te ang chuan a ziaak thiam lo. Mahse, Dale Carnegie-a ang erawh chuan a ziaak thiam meuh mai. A lehkhabu chu hralh tla tak leh tha tak a ni a, a dang tam tak a ziaak leh ta zel a: a hlawhtling ta a ni.

Mahatma Gandhi-a chuan Sap rama lehkhā a zir lai chuan Sap anga khawsak tumin theihtāwp a chhuah a. Mahse, a zei mawlh lo. A tlin ve ngang lo. A beih nast poh leh a mualpho nasa a ni mai. Zah-puiawm takin vawi duai lo a khawsa a. A inhmuchhuak ta a; India mi a ni a, Sap anga khawsak tum mah se, Sap ang tak takin a khawsa thei lo tih a hmuchhuak ta a, India mi a ni a, India mi nih mai chu a tih tur a ni tih a hre ta der mai. Ti-chuan, khawvela mi ropui ber berte zinga an chhuan-vawr hial a ni thei ta a ni.

Charlie Chaplain-a chu Filmstar-a a tan tirh chuan amah ruaitu chuan German Comedian anga lem-chang turin a zirtir a. Mahse, a thiam mawlh lo. A hlawhchham dêr a ni. A nih ang anga langa lem-chan a zir tāk hnuah meuh chuan a hlawhtling ta a ni. Mahni nih ang taka kan nih hma loh zawng hlawhtlinna tak tak hi kan hmu thei lo. Mi hlawhtling chanchin kan chhui reng rengin an nih ang taka an nih hma loh zawng an hlawhtling ngai lo.

*Kawngpui zau tak i ni loh chuan kawngtum bel
tha tak ni la,
Tlang sang tak i nih loh chuan phaizawl rai tha
tak ni la,
Thing buk luih mai i nih lo chuan hnim hring
dup mai ni la,
Mupui i nih loh chuan chawngzawng ni la,
Ngharul i nih loh chuan Nghavang ni la.....*

I nih ang angah chuan a tha ber, a mawi ber leh a chhenfakawm ber ni ang che. Mi ropui kan mamawh a; anmahni zuitu kan mamawh baw. Hna ropui tak thawh tur a awm a, hna tenau tam tak thawh tur a awm. Zirtirtu kan mamawh a ni. Zirlai pawh kan mamawh. Mahni nih ang taka nih hi hlawhtlinna thuruk a ni. Mi dang entawn hi mahni intihhlumna a ni a; nun i duh chuan i nih ang takin ni mai rawh.

I NIH ANG TAKIN NI RAWH

Mrs. Edith Allfred, Mount Airy, North California
chuan Dale Carnegie-a hnenah lehkhā a thaw n a —

Ka naupan lai chuan ka zakzumin ka rilru a na sam
em em thin a. Ka thau em em mai a, ka biang
uai thuah maite chuan min tithau zual a.

Ka nu chu a tun lai lo hle mai a, incheina pawh hi
a ngaihsak ve ngai lo va. Mawi tak maia inchei
parh ngat phe chu a ngaithei lo tawp a ni ber mai.
“Thawmhna w tawt t̃ng t̃ng f̃ hak chuan i tawn
thler mai ang” tiin thawmhna w tawt hak a phal lo
va. Thawmhna w thawl hnuk min haktir thin a.

Ka thau si a, thawmhna w thawl hnuk mai ka han
ba chu ka inhme h lo em em mai a. Ka inzhapui
a, thiante zinga awm pawh nuam ka ti lo va. Thian
kawm ngam lovin ka tawmim ta a. Intihhlamna
hmuna thiante neua kal pawh ka ngam ve ngai lo
va, ka thiante zinga ka awm changte pawhin ka
rilru a buai ru em em mai a, ka inkiltawih tlat thin

a. Dangdai bik riauva inngaihna ka nei a, mi zinga ka awm changte pawhin ka rilru a nuam lo ru em em thin.

Ka lian deuh deuh va, pasal ka nei ta a. Pasal ka neih hnu pawh chuan thawmhaw thawl hnuk mai ka la mbel a. Ka pasalte chhungkua chu puitling tak mai an ni a. An zinga ka awm ve tak avangin anmahni anga puitling taka khawsak ka tum thin a. Mahse, ka tlin ve hlau lo. Ka rilru chu namen lovin a chi-ai a, ka thaw a ipik hlauh hlauh thin a ni ber mai.

Hrehawm ka tih em avangin pindanahte ka inkalh-hnan thin a. Kawngka a rik chângte chuan ka thin a thawng a, ka phu zawk zawk thin a. Ka nun ka ning a, ka mang a ang hlauh hlauh mai a. Ka rilru buai dante chu ka pasalin a hriat mawlh ka hlau va. Ka theih ang angin ka inthup hram hram a. Mi zinga ka awm chângte chuan zak lo tak anga lan tumin ka nihna chu thup ka tum hram hram thin. Mahse, a ruk tak chuan hahthlak ka tiin ka rilru a buai ru em em a ni.

Ka pasala nu chuan ka hriatah he thu hi a sawi a: Ka fate chu anmahni thu ngeia thil tihtir ka ching a, an nih ang anga lang mai turin ka fuih thin.. A thu-sawi atang chuan ka inhmuchhuak ta a. Ka nihna thup tuma ka buai thin dan te, ka nih loh anga lan tuma ka buai thin dan te, ka nih ang anga ka lan

nai loh ayanga ka rilru lam bu. i dan zawn zawnge
chu ka hmuchhuak ta a. Ka thangharh ta hlawl mai.

Ka mizia ka zir zui a, tun tma lama ka dinhmunte
ka chhei kîr a. Ka thatna lai leh ka that lohna
laite ka hmuchhuak ta a. Ka rawng mawi tihzawng
te, ka thawmhaw duhzâwng te, ka inhmehzawngte
chu ka ngaihtuah a, ka duhzâwng chu keima duh
dan ang tak mai chuan ka ti ta a. Keima chung
ro inrelin ka nih ang takin ka ni ta a.

Thiante zinga awm nuam ka ti a, mi dang nêl takin
ka kâwm thei ta a. Pawl hrang hrangah ka intât
lut ta bawk a. A tîr lamah chuan pawl ténauah ka
tel phawt a, mawhpurhna min pek chângte chuan
ka rilru a zâm a; hrehawm ka ti em em mai a.
Zalen taka nung thei tur chuan hun eng emaw chung
ka inzir a, ka thiltih apiangte chuan min tiphûrin
min tihuaisen a. Tunah chuan ka beisei phâk piâh
lamah ka awm ta dêr mai. Hlawhtlinna thuruk chu
ka map ta a, hlimna thuruk chu ka hmu ta a ni.
Tunah hian ka lăwmîn ka hlim tak meuh meuh a ni.

Ka fate hnenah pawh an chungah thil thleng apiang
tâwn ngam turin ka fuh a. “In nih ang takin lang
ula, in nih ang takin ni rawh u...” tîin ka fuh thip.

Ni leh pate hian an fate hi an nih ang taka ni thei
lo turin an enkawl thei a, nu leh pate bawi atanga
chhuah hi hlawhtlina atan thil tangkal a ni.

Kum 1968 a ni a, Hugh Prather-a chuan a hun pum
pui chu lehkhabu ziaak nana hman a tum ta a. A
nupui chuan zintitu hua a thawk a, a hlawh ringa
khawsak a remtih leh remtih loh a zâwt ta chawt
mai a. A lo remti a. Kum hnib zet mai chu leh-
khabu ziaak nan a khawhial a, mahse a lehkhabu
ziaakte chu chhuah tlak pakhat mah a la ni lo. A
diary (ni tin chanchin ziaka) chu a keu nuap nuap
a, chumi atang chuan lehkhabu ziaak a tum leh ta a
ni. Lehkhabu chhuahthu nêp tak mai hnenah a thu
ziaak chu a thawh a, beisei tak leh rilru khingbai tak
mai chuan an chhâna chu a nghak iân mai a.
Vanneihthlâk tak maiin an lo pawmsak a, an chhuah
ta a. Beisei phâk rual lohvin hralh a tla ta phian
mai a, hun rei lote chhungin copy maktaduai khat
zet an hralh ta a ni. A lehkhabu ziaak "Notes to
myself" chu he thu hian a intan a.....

Nakin hnu lama ka ropuina tur ngaihthaha—
hnim hring mawi tak leh inte ka thlir a
Ka bu! vela thil ena

boruak hîpa thaw laa
engmah ngaihtuah lova awma
ruah mal tlain in chung a den rik hriaa
ka nupui pawma ka la kuah hle hle zawngin
... ...a lo la tlai lo.

Naktukah min thihsan mai thei a,
Mahse kum li kan awm dun ta. Kum li lai mai.
Naktukah min thihsan ta pawh ni se,
Min bum ni theiin ka ngai lo.
Minit khat lek awmpui tur pawhin kei hian ka
phu lo.

Pathian thu thu a ni zawk si a.
Naktukah ka thihsan mai thei.

Tunah mai hian boral ila eng nge ka tih ang le.
Nunna hnuchhawng thihna ka pawm mai dawn
a ni.
Tha takin ka nung a — mi tam tak aiin ka tha
zawka,
ka dam rei zawk bawka. Tony chu kum 20 a
nihin a thi a. Kum 32 lai mai ka dam ta.
Ni khat dang nung dama awm leh turin
kei hian ka phu hauh lo mai.
Thi tlak ka ni em aw?
Piang chhuak tlakin eng thil nge
maw ka tih chu aw? Thilpek a lo ni reng mai.
Keimah hi keimah ka ni — thil mak tak
zawng a lo ni. Mi thenkhat chu darkar
khat chauh an dam a. Mahse, kei zawng kum 32
lai ka dam ta. Mi tlêm têin thih an chhak a.

Tunah hian thih mai pawh ka hnial lo.
Tunah mai hian ka nunna ka hnáwl a,
ka nupui hnen ata ka nunna chu ka thlah ta

Mahse, khua a lo var leh ta reng mai.
Ni khat dang min pek belh leh ta a lo ni.
Hre tur te, hmu tur te, kal tur te, chhia
tur te, hmangaih tur leh ropui turtein.
Ni khat dang nung damin ka awm leh ta,
Chatuan hmuna liamtate chu ka ngaihtuah vang
vang a.

Vawiina ka tih tur hi ka va thlahleh tak em,
eng dang mah thlahlelh ka nei lo.
Mahni inphatsanin ka intheh derê duh lo.
Tha anga lan duh vangin mi dang tan thil tha
ka ti duh lo. Sum leh pai beisei vangin hna
ka thawk duh hek lo. Hnathawh ka duh vangin
hna ka thawk mai zawk a ni.

Vawiin ni hian nung dama awm tumna reng
reng ka nei lo va, nung dama awm hi ka duh
mai zawk a ni.

Ka tawngtai hla chu hei hi a ni : Ka nih ang takin
ka ni a, ka tih chu ka tih a ni.

Ka tih châk zâwng leh ka mamawh chu ka nun
nen a inrem thlap a. Ka duh zawng chu ka tih
lai tih hi a ni a, ka tih loh pui tih duhna reng
ka nei lo. Ka tih chu ka ti a, ka awm ang
angin ka awm a, ka nih tur ang takin ka ni
bawk a ni.

“Ka nih tur ang tak ka ni ang—
 Mahse tunah rih chuan ka nih ang tak
 ka la ni a, ka tih mek hi ka chakna
 thahrui hmanna tur a ni. Ka theihna
 zawng zawng hi vawin ni atan ka mamawh a.
 Vawin ni hian ka tih awm tak ka ti a,
 ka la tih tur ang erawh chuan ka ti lo.”
 Ka inhmezhawng tak ti tur chuan ka nih ang
 thlapin ka nung tur a ni.
 Pathian chu Mosia hnenah a inlâr a,
 he thu li a sawi : Keimah hi keimah ka ni.

Engmah sawi lova i ngawih hian a awmzia
 ka hriat loh avangin ka buai riau mai.
 I ngawih hian i ning ta emaw, i tui
 ta lo emaw, ka hriatpui hauh lohvin ka
 lakah ngaihdan i siam emaw a ni thei.
 I tawng erawh zawngin eng rilru nge
 i put ka hre thei a ni.

Mahse, ngawih hian inrin tawka a kâwk thei.
 Inhriatthiamna hmanrua pawh a lo ni thei
 reng mai. Ngawih hian kan awm ang anga
 inpawmpui a kâwk thei a, ka nih ang
 angin min pawmpui a, i nih ang ang chu ka
 pawmpui che a lo ni thei reng mai.
 Ngawih hi mi pahnih inkâra inhriatthiam
 tawna a lo ni thei dêr mai. Tawngkam hi
 thiana insiamna hmanrua mai a ni thei a,
 ngawih erawh zawng thian kan nih tawna
 lantirna a ni thei tlat a lo ni.....

*Keimah hi keimah ka ni a,
tumah dang ka ni lo.*

*Ka rilru leh ka ngaihtuahna hi ka ta a ni a,
ka hman tur a ni*

*Ka taksa peng hrang hrangte hi ka ta a ni a,
ka ta a lo ni*

*Ka chakna leh ka theihna hi ka ta a ni a,
ka hman tur a ni*

*Ka nunna hi ka nunna a ni a,
ka ta a ni.*

*Ka finna leh ka thiamna hi ka ta a ni a,
keima hman tur a ni*

*Ka thil tawn hi keima tawn a ni a,
keimah vana vek a ni.*

*Ka nih ang takin ka ni a,
Ka nih loh angin ka ni lo.*

16

ENGMAHLO ATANGIN

*Thutak chu thutak a ni a, rin
loh takin thutak a lo ni der mai*
—Werner Erhard

Cheese ?

Sazu hian Cheese an duh em em mai a. Bûr ruak eng emaw zat zînga bûr khata cheese i thun chuan sazu chuan a hnîm lawr dan dan ang a, cheese awmna bûrah chuan a lût chat ang a; a ei malh malh ang. I dahna bûr ngai hlîra cheese i thun chuan sazu chuan bûr dang hnîm lâwr lovin a pan ding nal nal ang a, a ei mai dawn a ni.

Mahse. eng emaw hnuah cheese chu bûr danga i thun chuan zazu chuan cheese awmna a pan laklawh

ang a, bûr dang kal pelin a pan ding nal nal dawn a ni. A awmna i thlak avangin cheese awzâwng chu a hmu lo ang a, a vir that that ang a; a vâk kual ruai mai ang. Bûr chhung maia vak buai lovin bûr kotlângah a vâk chang chang ang a, a vâk lut leh that that mai ang.

Mihring leh sazu danglamna chu eng nge ni ta ang le? Mihring chuan a rinna chu chatuan thlengin a vawng tlut thin. A rinna chu dik nia ngain dikna chu a lungawipui mai thin a ni Mahse, sazu chuan cheese ci auh a duh a, a awm thinnaah hmu lo mah se a bûr dang enin a zawng hmu thuai thin a ni.

Mihring chu a rinnaa awmin lungawi lovin a tangkhang ta mai mai thin a ni. Rinna dika innghah a duh vangin a rinnaah chuan chatuanin a inphum pil thak mai thin a ni. Cheese pawh awm lo mah se a awm thinna a nih mau avangin lungawi a tum a, a damchhungin a awmna ngaiah chuan a awm ta a ni.

Cheese a awm chhung chuan a awmna bûra awm chu thil dik a ni a, rinna chu lungawilohna avanga lo piang chhuak mai a ni. A nuna lungawi thlap tan chuan rinna chu thil chuangtlai a ni a. Lungawina neitu chuan a dik leh dik loh rin a mamawh hauh lo a ni. Werner Erhard-a lungawina pindana chuan lut ve teh reng ang. Dika kan rin hi kan nun nena inhmeh lo a ni chawk. Eng ang tak maw?

*Engmah lo atangin a siam a,
Eng emaw atanga siam i tum chuan*

i ti danglam lek feng a ni.

*Eng emaw siam tur chuan engmah lo
siam phawt a tul a ni.*

—Werner Erhard.

Thawmhaw var haa kawthlira zi suau suau mai chuan ka mit an la em em mai a. Taxi atanga chhuaka ka han thlir chiah chu ka helhhawlh ni berin ka hria Kan awmna tur puan inah chuan “Werner Erhard, est” tih a lo intar kulh mai. Ka zauthau chu ka pen thlawk duai duai ni berin a lang.

Werner Erhard-a chuan “Engmah lo atangin ..” tih thupui hmangin thu a sawi dawn a ni. New York’s Felt Forum chu mipui 5,000 zet mai chuan thutna hmasa ber atanga a hnuhnung ber thlengin an luah khat hmur mai a. San Francisco’s Cow Palace-ah pawh a thupui ngai hmang hian Werner-a chuan mipui 11,000 zet hmaah thu a sawi tawh a. Los-Angeles Sports Arena-ah pawh mipui 9,200 hmaah thu a sawi tawh a ni. Mipui an tamin a namen lo kher mai. An lalpa rinawm taka zuia kalkhawm an ang ber a ni.

Chhungkaw hung tak inhmukhawm pawh kan ang rum rum a ni. Inhu ngai reng reng lote chu unau inbiak taka inbiain kan ri nak nak mai a. Hun rei tak chhung intheu hnu inthlahlel em em maia in. hmukhawm ang mai kan ni. Nileng chuan kan inkawm hlim a, mahse mi thenkhatte erawh chu rilru lama vei eng emaw nei tih hriat takin an hlim lo hle a ni. Khawhar tak hmelpu te, lungkham nei ni awm takte an awm bawka a.

Zan dar 7.00 p.m. chiah a ni a, kawngkhar a in-hawng ta a. Thutna hma lam chan tumin ka tlan lut thuai a. Ka hriat ve dan chuan Werner-a'n Japan ram a tlawh thu leh Zen master-ho a kawm chungchang a sawi dawn a ni. Zen-ho ka ngaihsan em avangin ngaihtlak ka chak zek zek mai a, ka nghakhlel tak meuh a ni.

Werner-a pheì chu a der pawhin ka la hmu hauh lo va, ka mang lamah pawh ka la hmu ngai lo reng reng a ni. Ka thiannu chuan, "Khawvel pum puia lian ber angin a siam che ang a, engmah lo zingah ropui takin i awm hñn mai ang," tin min hrih a. A sawi zingah heng thute hi ka rilruah a la riak tlat a—"Dam thliam," "Famkim biai," "Awmze thûk tak," "Duhawm hlah hlah," "Mahni inhmuhchhuah-na." Eng ang tak maw tun a taka hriat mawlh mai ka chhak a. Keimah ngeia a tak tak tawnchilh chu ka chak em em a ni.

Kan thu ngawi thup mai a, kan hmaa Werner-a awmna hmun tur thlir chuan nghakhlel tak mai chuan kan thaw dap dap a.

Dar 8:00 p.m. chiah chiah a ni a, pindan chhung chu an tithim ta ruai mai a. Werner-a a lo lang ta. Chhepchher khawn ri leh darbu tum thawm engmah a awm lo. Kum 40 mi a ni nain a kum ai chuan a lang naupang a. A mitnieng a fiahin a ti a mām tha hle a ni. Jacket a ha a, kawr var a hma phel a ha a. Phoihawk dum a bun bawh a. Mipui 5,000 zet chu chawimawina entir nan an ding suau mai a. Werner-a a lo thleng ta.

Fiamthu tel lovin dam thliam maiin a sawi tan a. Mahse a thusawi chu ka ngaithla tui thei lawk lo va, eng emaw chhung chu a tawngkam leh a thusawi tui-pui lovin ka awm a.

"Thinlung takin lawmthu ka hrilh a che u," a ti a. "Zanin atan he hmun hi ka nunna hmun tur dik tak chu a ni. In zinga ka awm hi ka lâwm tak meuh meuh a ni. Marcia (est training buaipuitu zinga mi a ni) hnena ka sawi angin New York hmun mipui tam tak hmaa kal ka tum a, ka tum ber chu an zinga awm a ni. Tih tum dang engmah neih a tul reng reng lo.

"Ka lo kal chhan chu in zinga awm hi a ni," tiin a sawi zawm a. "Keima tan chauhva awm tum ka ni lo va, kei leh nangniho tana awm tum ka ni... In awmna tur hmun siam turin helai hmunah hian kei ka rawn awm ta a ni. In mi buatsaihsakna hmun takah ka awm a, chu chu kan kalkhawm chhen a ni. Keima lamah chuan zanina kan inhmuhkhawmna chu a hlawhtling ta a ni."

Mi rilru a khawih hle a, an phûr tan hle mai. Mahse, kei chuan beisei ka neih avangin ka la duh khawp lo em em a ni. Kan inhmuhkhawmna hmun an buatsaih dan te, sum senga kan kalkhawm dan te.... ngaihtuahin hlimpui tur eng emaw tak beisei ka nei a.

"Engmah tih a ngai lo" a tih lai chuan ka ngaih-dan a ni lo em em ta mai a, ka lungawi lo kher a ni. "Ka hmangaih che u a, ka hmangaih che u

avangin in hnenah hian ka rawn awm a ni. Chu bakah in awmkhawm theihna tur a nih phah a; chu tak chu tun hun hi a ni.

“Eng emaw chang chuan engmah lo chungchang ka sawi hi mi thenkhat chuan an rilrem thei lo va. Mahse, in awm ang taka awm tur khan engmah tih a ngai lo. Raphlâk chuan le! Engmah tih zu ngai lo va. In awm anga awm turin engmah tih a ngai lo tih hi hrefiah ula ka duh ber mai.”

Zawlnei ropui tak ang hrimin mipui chuan mit tla dawnin an thlir thup mai a. Chilhli uai duaha thlir hmel an pu hlih hlih a ni.

“Thil kalphung pangngaiah chuan kan duhzawng nei turin tih dan kawng kan dap thin. In awmdan apiang kha in awm dan tur a ni. Tun thil pawh hi chutiang tak chu a ni. He hmunah hian in awm a, in-awm tih hre mawlh rawh u; chu chu kan kalkhawm chhan chu a ni.”

Engmah tih ngai lo anga a sawi lai leh kan awmna hmun theuhva kan awmzia hre tura a tih lai chuan min rawn ti bik nin ka ngai a. A chhan ni bera ka hriat chu beisei neia ka la awm cheu vang a ni. Awm tawp mai chu harsa ka ti tak meuh a ni.

“Khawvelah in nung a, nung lo ula zawng in khawvel chu a awm hauh lo vang le. In khawvel chu tam tak mai a ni. Khawvel pum pui chu in awm vanga awm mai a ni. In tan engmah tih a ngai lo-- sawi a ngai lo va, finfiah reng reng a tul hek lo....”

Mawl tak angin a lang a, hriat sa ang lek fang a ni. Mipui pungkawm zozait chuan an nu leh pate tih-lawm an tum thin ngei ang. That tumin hausak an tum thinin a rinawm. Mawi taka lan tumin hlim taka nun an tum thin ngei ang. An tan chuan a thusawi chu rinna kawnga pênbona a ni. Mahse, malsawmna a ni. Ka ngaihtuah nawn leh a, tha ka ti em em a ni.

A sawi zawm zel a, a thu mal malte chu khawvel an tling hliah hliahin ka hria a. “.. Chu chu in thil tawn theih chu a ni. In nih ang anga in nih bâk-chham in nuna in thil tawn tur engmah reng a awm lo. Chumi atang chuan in nuna in thil tawn dang zawng zawng chu a lo awm a ni ..”

Inkungkaihna chungchâng a sawi a. “.. In nung. Chu chu ka thil tawn a ni. Ka nun avangin in nung a, kan nung tlâng ta a ni. Nung tlâng turin engmah tih a ngai lo. Awmze neia awmkhawm turin engmah tih a tul hek lo, kan awmkhawm mai a ni....”

Japan ram a fan chungchang sawiin nunnaa awmdan a sawi leh ta a. “Zen master leh puithiam pasarih ka hmu a. Hawihhawm takin kan inbe lûmlâm a, eng mi nge ka nih finfiah an tum ta a. Chu chu an tihdan phung ve rêng niin min hrilh a.

“Zen master chuan thingpui inna no ruak pakhat a phawrh a, a pangah chuan thil mak pui pui a inziak tial biai buai mai a. ‘He noah hian a eng lai hi nge pawimawh ber?’ tiin min zawt ta a. No chu ka la a, ka thlék vat vat a, anniho chu an inbe nak nak

a. A châng chuan hlim em em in an nui hawk hawk a, a châng chuan lungngai tak hmel an pu a. Eng emaw chung ka thlek hnu chuan, 'A chhunga boruak awmna hmun ruak hi' tiin ka chhang ta a. Ka chhanna chu dik an tiin an lawm em em mai a, thian tha tak maih ken insiam phah ta a ni..."

He thu hi Werner Erhard-a buatsaih est training chhintu pakhat ziak a ni. Werner Erhard-a sawi dan chuan est hi chu minit 60 chhunga mihung inhmuhchhuahna hmanrua a ni. Lungawina famlin neihna hmanrua a ni a, kawng danga sawisiahna chu—awmia a nei lo. Nuna tawnehilh thil a ni a, mimal tinten an nuna an tawnehilh thil a ni. Est hmuchhuaktu, Werner Erhard-a chuan engmah lo atanga tam taka nun chungchang a uar em em a ni. Thingpui inna no chhunga boruak awmna hmun ruak chu a pawimawh ber niin a sawi a, chu hmun ruak chu awm lo se thingpui in nan a hmantlak hauh lo vang. Chutiang bawh chuan engmah lova insiam phawt chu inhmuhchhuahna thuk tak leh tha ber niin a ngai a ni.

Est training centre-ah chuan sazu an zim a ni ber mai a. An sawi dan chuan engmah lo hi a awm hlun mai a, engmah lo man tum chuan an zim ta lui lui mai a ni.

"I buaina leh harsatna zawng zawng kha chung lepsê vek la, engmah lo man rawh," tiin a rawa au chhuak lauh mai a. "Engmah lo man tur chuan i nih ang ang kha man mai tur a ni. I awmdan ang ang kha

man rawh," tiin a tuihnih leh hlek a. Mipui pungkhawm chuan an ngaithla thup mai a, pindan chhung chu a reh tlawk tlawk ta mai a. "Vawiin ni hi man la, hmang nghal rawh," tiin thunei aw tak mai hian a rawn tileh a. "Hring nun awmzia chu— ni chu ni a ni a, ni lo chu ni lo a ni," tiin a sawi zawm a.

Pindan chhung chu a reh vung vung ta mai a. Eng emaw hnuah chuan pa pakhat a rawn ding chhuak a. Eng thu tak sawi ang maw tiin ka lo thlir a. Eng emaw hnu chuan, "Ka la man lo," a ti ta lauh mai a.

Training huaihawttu zinga pakhat chuan, "A tha. Engmah man tur a awm lo reng a ni. I man ta chiah mai," tiin a rawn chhang a.

Sam buang ther thawr, nula hmel duhawm tak mai chu ka hma lawkah a ding chhuak a, "I sawi ang a nih chuan engati nge heta kan kalkhawm?" tiin a zawt a. Training huaihawttute zinga pakhat chuan, "Chhan bik neiin kan kalkhawm lo reng a ni" tiin dam thliam hian a chhang a. Pindan chhunga mipui pungkhawm chu an phun mur mur a, a then chu an insehruh teuh va, thenkhatte chu a nui sang hlawm a.

Mipui phun mur mur a reh tak hnu chuan tlangval pakhat a rawn ding chhuak a, "Ka man ta. Ka awmdan ang ang chu ka man ta," a ti a, Training huaihawttute zinga pakhat chuan, "I man chiah mai," tiin a rawn chhang leh ta a.

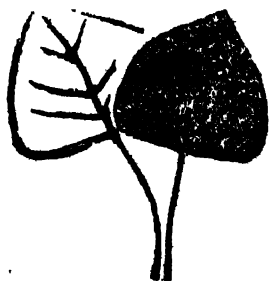
An thiltih dan chu awmze nei lo leh inbumna mai mai niin ka ngai a, ka tâwt up up ta mai a. Engmah lo maw? Inbumna mai mai a ni," tiin ka jawng chhuak ve ta a. "A tha. I man ta," minrawn ti zui leh ta a. Chutah zet chuan ka thinrim chu ka insum hlei thei lo a ni ber mai. "Engti dana man nge ka nih chai? Mi tam tak an inhmuhchhuah hnu pawhin kei chu ka la tawt up up a ni," tiin thinrim teuh mai chuan ka chhang a.

Training huaihawttute zinga pakhat chuan, "Chu chu i ngaihdan a ni chiah mai. I man ta zu nia," arawn tileh ta a. A chhan sawi thiam rual a ni lo. Ka man ta der mai a, ka harh ta huai mai. Ka nih ang tak innihchilhin ka inhmuchhuak a, ka harh ta der mai.

Mahni nih ang taka nih ngam a ngai a. Engmah tih a ngai lo va, chhuanlam siam a ngai lo va, innihchilh mai hi hlawhtlinna thuruk a lo ni. Werner Erhard-a lungawina pindana lût tur chuan mahni nih ang taka nih a tawk mai. Engmah tih a ngai lo va; tum a ngai lo va, buaipui tur reng reng a awm hek lo.

ENG MI NGE MAW KA NIH LE?

*Ka tum chuan ka la ti lo va,
Ka zawn chuan ka la hmu lo va:
Ka buaipui chuan ka la buai a ni.*

Mi dang nêl theih lohva ka khawsak hian
mi dang ka nêl theih loh vang zawk a lo ni.
Ka taksa che velte hi ka chh̄ung lam nun a taka
lo lang chhuak a ni a,
Ka thawmhnaw inbelte hi hmuh theiha ka rilru
ka pho chhuahna a ni a;
Ka ngawih leh ka tawng hian awmzia an nei
ve ve a,
Ka mitmengte pawh hian ka rilru an lēnpui th̄in.

**Thil tam tak thlahlela ka buai hian ka nun ruak
chhûnkhah tumin ka buai a lo ni.**

**Ka buaipui a len a, a hîawl dan a zirin ka nun
ruak a zauvin a thûk mai a ni.**

**Ka duhâm dante hi kan nun ruah dan tehfung
mai a ni a,**

Ka buaipuite hian min tibuai thin a lo ni.

Engte nge maw ka thlâkhleh thin le?

**Sum leh pai leh dinhmun tha te, thiamna leh
hamthatna te... hi a lo ni**

**Mahse, heng thil zawng zawngte hian lungawina
min thlen thei lo va, min tibuaite mai an lo ni**

**Ka nih ang taka ka nih hma loh zawng ka
nun hian awmzia a nei lo va. ka neih leh ka
neih lohte hi min tibuaite mai an ni**

**Intiamkam ka chin hian keimah leh keimah ka
inphuarbet thin.**

**Mi dang rinchhana ka nun hian keimah leh kei-
mah ka inphatsan a, mi dang sawisel ka chin
phah bawh thin**

**Ka rilru chak tâwk lovin ka hriat rengna tha
tawh lo mah se, taima taka engkim ka tih
a, engkim chhinchhiah thlip thlep ka chun zawng-
in ka ngaihtuah awm lem lo ve.**

**Ka mit tha tâwk lovin lehkha chhiar tam thei
lo mah ıla, ka chhiar chhun ka hriata ka chhōwr
tangkai zawngin, rual zawng ka ban ve ngei ang.**

Malsawmna ka chung a lo thlen a, Pathian malsawmnaa ka ngaih a; harsatnain min tlak-buaka Pathian ka dem si chuan, ka biak Pathian chu keima hamthatna mai mai a lo ni. Pathian a awm lo ti mah ila, awm lova chu Pathian a nih si chuan Pathian zawng a awm ngei mai.

Min siamtu chu Lalpa a ni a, a kutchhuak mai ka ni, amah vanga awm ka ni a; keimah vanga awm a ni.

Awm lo ila ka tan a awm bik lo tur.

A hun takah ka piang a, ka dam chhung nite hi ka nunna hmanna tur dik tak a ni.

Ka thil tawnte hi ka tawn tur tak a ni a, ka nih nih ka ni a, keimah vang a ni.

KRISTAAH

*"Kei hi kawng leh thutak leh
nunna ka ni....."* **Lal Isua Krista**

Hlawhtlinna thuruk chu kawng hrang hrangin kan chhui a, a khaikhawmna tha ber chu nihchilh, tawnchilh niin a lang. Gautama Buddha chuan, "Thatna hian thatna a hring a, sualna hian sualna a hring" tih thu hi a nunin a tawnchilh a, a zirtirna pawh he

thu-ah hian a innghat a. Mahavira chuan, "Chhandamna chu nangmahah a awm," tih thu a tlangaupui a. Amah ngei inhmuchhuaka a inchbandam vanga awmze neia he thu hi sawi thei a ni. Zoroaster-a chuan Zabalan tlâng panga pûk kotlaga a awm laiin ni tla tur a thlir vang vang a. Thim leh êng, chhun leh zan inthen dan a nun ngeiin a tawnchilh a. A zirtirna pawh 'ni chu ni, ni lo chu ni lo' tih ang deuh bawkin sual leh 'thaa khawvel mite khawsak dan chungchang a ni. Lao Tze-a chuan Tao-a awm reng chu hlawhtlinna thuruk niin a sawi a. Tao-a awm reng mi chuan theih loh enginab nei lo hiala rinna a nei nghe nghe a ni. Confucius-a hlawhtlinna thuruk chu hmangaihna a ni a, a awmzia chu kan thiltih kan chenchilha tui taka kan tih theihna hi a ni. Hugh Prather-a chuan amah a innihchilh a, a thiluh a nihchilh thei bawk a. Chu chu hlawhtlinna thuruk niin a sawi a. Werner Erhard-a pawhin amah ngei innihchilhin hlawhtlinna thuruk a chhar a. Hlawhtlinna thuruk chu nihchilh emaw, tawnchilh emaw a ni.

Mahse, kan inngahna azirin kan hlawhtlinna thuruk chuan awmzia a nei hlei em em a ni. Mahni nih ang taka nih hi Pathian min siam chhan tak niin a lang a. Chuvangin mahni nih ang taka ni theite chuan an dam chhungin hlawhtlinna thuruk an man a ni. Mahni nih ang taka nih hian sakhwana a keng tel lo va, hlawhtlinna ziktluak a ni thei ang em? Khawvel ram hnun tina mi chengte chanchin kan chhui chuan sakhaw nei lo reng reng an/awm lo. Sakhua-

na tel lo hlawhtlinna chu dam chhung atan mai a ni a, thih hnua hlawhtlinna cawh chu a tel ve lo. Kei-ni Kristiante hian Lal Isua thihnaa thu a, a thawh lehnaa tho lehin Lal Isua Krista kan nihchilh thei a. Chu tak chu chhandamna, piantharna dik chu a ni. Kristiante hlawhtlinna thuruk chu Lal Isua Krista a ni Lal Isua Krista chauh h hlawhtlinna thuruk a ni.

Kristian zinga barsatna awm ta chu Lal Isua Krista awm reng harsa kan tih vang hi a ni. Rinnaa awm reng hlei thei lova kan awm avang hian kan khawvel nun a hichawm thin. Lal Isua'n, "Keimah-a'n awm reng rawh u." a tih anga amaha kan awm reng chuan engti kawng pawhin mi hlawhtling kan ni. Pathian palhata ni nung pathum, inrem taka awm fan zawm theihna chu Lal Isua Kristaa awm reng hi a ni a. Lal Isua Kristaa awm chu keimah-na ze pathum, inrem bui reng mai inrem taka an awm theihna a ni Lal Isua Kristaa awm rengte chu an nih ang taka an ni lo thei lo va, mi hlawhtling ziktluak an ni thin. Mahni nih ang taka ni a, mahni inchhandamtu chuan a damchhunga hlawhtlinna thuruk a man a, chatuana nunna cawh chu a nei lo a ni. Lal Isua Krista nihchilh a, tawchilh a, Amaha awm reng chungin keimahni kan innihchilh thei a. Lal Isua nena inzawm chung hian thil dang tam tak kan nihchilh thei a Chuvangin, Lal Isua Kristaa hlawhtlinna thuruk chu kan dam chhung atan leh kan thih hnua hlawhtlinna atan hlawhtlinna ziktluak a ni.

ENGTIN NGE KAN MAN ANG?

Kan nih ang takin kan ni lo tih pawh hre hlei thei lo khawpin kan nih anga ni lovin kan khawsa thang a. Buai reng rengin kan nun kan hmang a, buai buai tur nia inngaihna hial kan nei hlawm a. Kan nihna tur leh kan awmdan tur dik tak pawh hre hlei thei lovin kan khawlo zo ta a ni ber mai. Hei hi Pathian ânchhia, kan sawi fo thin hi niin a lang.

Beisei thang, tum chiam thin leh buaipui ngah tak mai kan ni a. Mahse, hlawhtlinna thuruk chu nih-chilh leh tawnchilh a ni a. Beiseina piah, tumna reng reng awm lohna leh buaina piaha awm a ni tlat mai a, a ngaihna hriatthiam harsa kan ti em em a ni. Mi ropui tak takte hlawhtlinna thuruk man dan kan chhui chuan thil pakhat 'chhinchhiah tlak tak mai a awm a. An nih loh ang puia namen lova nih tumin ât an so chiam chiam mai a, a tawp a tawpah an intawng harh hlawl thin. "E heu, a lo ni reng mai a!" tiin hlawhtlinna thuruk an man thin a ni.

Nihchilh leh tawnchilh chuan mahni inphatna a keng tel thin a. Electric hui hi a inzawm ngheh that loh chuan a êng thei lo emaw a kang hluah emaw a ni thin. A inzawm tur taka nghet taka a inzawm a ngai a, a inzawm lo tui a inzawm hluah chuan a kang vak mai thin. Hetiang bawh hian kan nihchilh tur tak, thil pha kan nihchilh a ngai a. A hminga thiltih liam laum te, tih der derte hi sim a ngai a. Ni chu ni, ni lo chu ni lo ..a ni mai tur a ni. Hetianga tihei tur hian mahni inphat a ngaih av. ngin kan thu lo a ni ber.

Engmah lova insiam ngam khawpa mahni inphat a tul a, mahse kan ingai han bêr bêr em mai a; kan tlin ngang lo a ni. Hlawhlinna thuruk man harsa kan tihna bei chu kan nunphung tihdanglam kan ngan loh vang a ni a. Tumna neia khawsa thang, beiseina nena thilti thang leh eng eng emaw buaipui thang kan nih avang hian nihchilh tawp mai chu a namai lo em mai a, kan tlin lo a ni. Engmah tih tumna pawh nei lova tih te, buaipui hauh lova tih mai te, beiseina reng reng nei lova tihte chu harsa kan ti a ni. Mahni nih ang taka nih mai chu a ho lutuk a, kan tlin lo a ni ber. Hlawh-
tlinna thuruk man dan chu man mai hi a ni. I duh chuan man mai la, i duh loh chuan chhuanlam tam tak siamin man lo mai ang che.

Thuhriltu pakhat pawhin uar tak maiin zu that lohzia a sawi a. Bur pahni a phawrh a, pakhatah chuan tui thianghlim a awm a, pakhat zawkah thung chuan zu a awm a. Tui thianghlim awmna burah chuan chang-

pât a dah a, changpât chu a let bat bat a; a kotlang lamah te chuan a tleng vel a. Zu dahna burah chuan changpat chu a dah leh a, chawplehchilhin a sawm ta vek mai a. Thuhriltu chuan, "Khai le, eng nge a zirtir ni ta ang le?" tiin a thu ngaithlatute chu a zawt a. Tlâr hmasa lama mi pakhat chuan fiah fahran hian, "Zu in mi chuan changpat an pai thei lo tih min zirtir," a rawn ti ta lauh mai a. Hetiang deuh bawk hian Hlawhtlinna Thuruk bu pawh hian mi chi hrang hrang zingah awmze hran a nei ve ngei ang

I ngaihndan chu nangma siam, nangma ta a ni a. I awm dan pawh i duh dan bawk a ni. I awm dan tidanglam turin phalna lak a tul lo va, i thu a ni zawk. I awm dan leh i rilru chu i ta a ni a, tidanglam turin zalenna i nei a, tidanglam lo thei i ni bawk. I rilru leh i awm dan i thunun loh chuan i zalenna leh i thuneihna hnâwlin mi dang bawiah i insiam thin a ni. I lungngaihna leh i manganna te, i blim leh lawmpate chu nangmaha chhuak a ni a, nangmah vang a ni. Mahse a mawh phurh ngam loh vangin midang kan puh fo. Mi chungka kan lungawi loh chang chuan miin min tilungawi lo niin kan ngai a. Mi chungka kan thinrim pawhin miin min tithiprim niin kan hre thin. Chhuanlam hi damna a ni lo va, inbumna leh lemchanna mai a ni zawk. Chuvangin hlawhtlinna thuruk man chungchang thuhah hian kan duhthlanna theuh zalen taka hman a tuln a pawimawh tak meuh a ni.

*"I ngaihndan sawhsawn la, khawvel
thorah i cheng a ni mai."*

Lehkhabu Rawnte

1. **A layman's Guide to Psychiatry and Psychoanalysis**
— Eric Berne, M D
2. **How to enjoy your life and your job**
— Dale Carnegie
3. **Notes to myself (My struggle to become a person)**
— Hugh Prather
4. **EST**
— Adelaide By
5. **Children : How to manage them**
— C Northcote Parkinson
M.K. Rustomji
S Pavri
6. **Business is people**
— C Northcote Parkinson
M.K. Rustomji
7. **Born to win**
— Muriel James, Ed. D , and
Dorothy Jongeward, Ph. D.
8. **I'm ok—You're ok**
— Thomas A Harris, M.D.
9. **How the great religions began**
— Joseph Gaer

★ *Author's emperical research.*

By the same author

1. Lalberte Lalber, Lalzahabar
(Vanawia leh a pawlte)
2. Lalpa Kohhran Thar
Khuangtuaha pawl, Chana pawl
3. Sakhaw hrang hrang lo pian chhuah
dan
4. Bombay Inleng (Bombay Fantasies)
5. Naupang Enkawl Dan
6. Sumdawnna hlawk ber
7. Ka tla fai ta
(Bethel harhna leh a behbawm)

MIZORAM STATE LIBRARY

Acc No _____

Acc by _____

Class.by _____

Cata by _____

Sub Heading by _____

Transcribed by _____

Location No _____

*I ngaihdan sawhsawn la, khawvel
tharah i cheng a ni mai.*

*He lehkhabu HLAWHTLINNA THURUK hi lehkhabu tha leh
chhiar nuam tak a ni a. A chhiar tawh chuan chhiar chhuah
loh theih loh khawpa thu in-la-mar tha leh ngaihnam nin
ka hria. Mizote hian chhiar vek thei ila chu chawp-leh-chilhin
kan society hian hma a sawn ngei ang. Kan chhiar hmaa a
nachang, kan hria loh, mi tifing thei thu tha leh beng-varthlak
hlira khat a ni.*

*Upa K Lalthmuingiana
General Secretary,
Mizoram Kristian Thalai Pawl*

*HLAWHTLINNA THURUK lehkhabu hian khawvel zai zawka
mi dang fak tlak leh philosopher-te thu leh hla atanga la chhuak-
in kan hring nun peng hrang hrangah hian zirtirna thutak pai
leh awmze nei fun kim zo taka ziaak a ni. Lehtlin pawh ni
lo, Mizo irawm atang ngata phuh chhuah, Mizo thangthar
zelle tana zirtirna nei leh kan mizia rema her rem si hnang
kutchhuak lehkhabu Pu V.L. Zaikuma M.A. ziaak hi a ni
thlawi a ni. He lehkhabu hian mi tin a huap avangin a chhiar
apiangin an fak mawh ang.*

*Lalthhaktiana
Editor, HRIATNA*